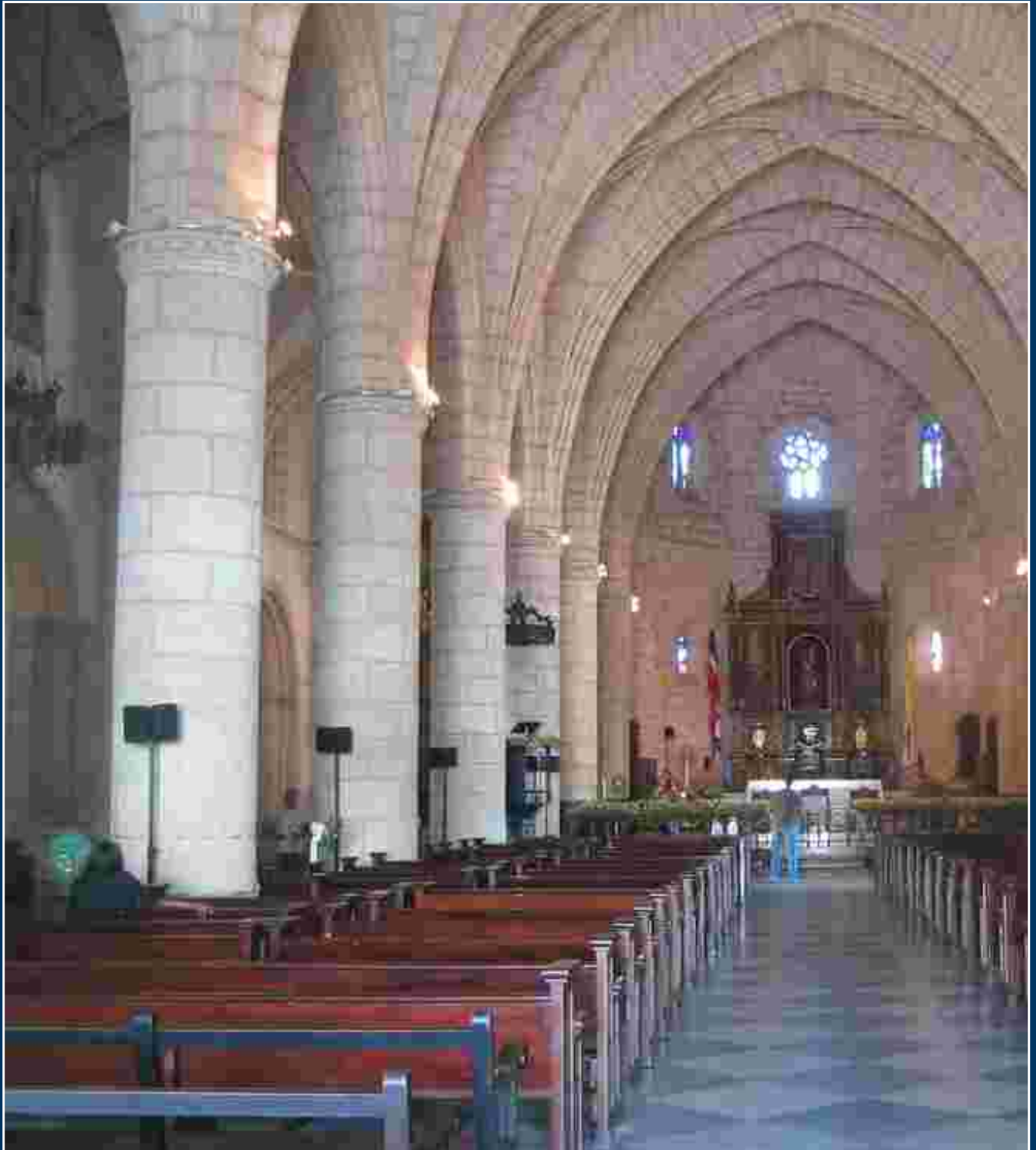

Colombins

BUTLLETÍ DEL CENTRE D'ESTUDIS COLOMBINS, NÚMERO 56, OCTUBRE 2011

 ÒMNIUM
LENGUA CULTURA PAÍS

sumari

xpòfol

Transcripció d'un document de l'arxiu del col·legi de notaris de Barcelona
Antoni Soler Parellada

4

Presentació del llibre "Miquel Ballester, l'amic tarragoní de Cristòfor Colom"

9

Presentació del llibre "To"

10

Presentació del llibre "Històries de distracció massiva" de Miquel Manubens

11

Singladures pòstumes de Colom

12

cathistòria

Bon cop de fal·lus!
Bernat Ferrer

19

Trobades les restes de set homes prehistòrics, de fa 3.800 anys a l'estació de la Sagrera

20

Els Llòria i la bandera de la marina de guerra catalana
Pep Bermejo

21

histomón

Trobats els primers hams i restes de peixos d'alta mar

27

La meitat dels europeus, parents de Tutankamon

27

El Museu d'Israel i Google "universalitzen" els manuscrits del Mar Mort

28

Esquelets anglesos revelen que els homes de Colom no van importar la sífilis d'Amèrica

29

americanae

Científics derriben mites sobre el suposat "cataclisme maia" que provocaria la fi del món el 2012
Maria Josep Siscar

17

Matemàtiques astèques per estalviar: Investigadors de Mèxic i EUA desvetllen els secrets del "Codex Vergara"

17

staff

Colombins

Any XX, Núm. 56, octubre 2011

Edita: Centre d'Estudis Colombins, Òmnium Cultural.

President: Miquel Manubens, **vicepresident:** Jordi Marí, **tresorer:** Reinald Benet, **secretari:** Ramon Navarro, **vocals:** Francesc Albardaner i Joaquim Arenas.

Oficina del Centre: Jaume Canyades.

Redacció: Diputació, 276, 08009-Barcelona Tel. 93 254 66 59

web: www.cecolom.cat, **e-mail:** info@cecolom.cat

Disseny gràfic: bcngrafics.cat

Impressió: Casa Boada. **Dipòsit legal:** B-16689/95

El Centre d'Estudis Colombins és una delegació funcional d'

editorial

En memòria del Sr. Ernest Vallhonrat i Llúrba, que va morir a Tarragona, el dia 9 de desembre de 2011, a l'edat de 80 anys.

Moltes són les tesis i moltes les opinions sobre la veritable naturalesa de l'Almirall Cristòfor Colom. Moltes són les paraules i molts són els escrits que aquest personatge de la història genera.

Des dels inicis del que aleshores era l'Agrupació Pro Colom Català han passat per l'actual Centre d'Estudis Colombins moltes persones interessades a aportar el seu granet de sorra per ajudar a resoldre l'enigma.

Un dels membres més destacats per la seva implicació a l'hora de treballar i per la seva dedicació a l'hora de produir materials i treballs vinculats amb el descobridor ha estat el senyor Ernest Vallhonrat.

Els que portem molts anys vinculats al Centre d'Estudis Colombins sempre relacionarem Tarragona i els colombins amb el senyor Vallhonrat. El seu record sempre serà el d'una persona afable, treballadora i disposada a esmerçar esforços i dedicació per a contribuir a la difusió de tot allò que va envoltar i va relacionar Colom amb la ciutat i els ciutadans de Tarragona.

Els seus llibres *Colón: súbdito de la Corona de Aragón* i el darrer publicat recentment amb el títol

Miquel Ballester, l'amic tarragoní de Cristòfor Colom, presentat el passat dia 16 de novembre a l'Arxiu del Port de Tarragona són les obres escrites més representatives que ens ha deixat. Un llibre, aquest darrer, la importància del qual, rau en donar a conèixer un episodi biogràfic gairebé desconegut, almenys pel públic en general, del navegant Cristòfor Colom i la relació estreta que mantingué amb el mariner, negociant i tarragoní, Miquel Ballester.

Cal destacar també la seva pàgina web www.vidadelamemoria.com. Una pàgina que va començar l'any 2003 i a la qual li dedicava una especial atenció tot allò que envolta el personatge de Colom.

No podem deixar de banda la seva participació com a impulsor i organitzador de les "*Jornades d'Estudi i Debat: Tarragona a l'època de Cristòfor Colom*" que es van celebrar a l'Arxiu Històric de Tarragona el mes de novembre de l'any 2007. Unes Jornades celebrades amb molt d'èxit i en les quals va aconseguir la participació destacada del món universitari (Universitat Rovira i Virgili) i dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació a Tarragona

És per tot això, però també per la vessant humana i entranyable de la persona que ens ha deixat que dediquem aquesta editorial al seu record.

Miquel Manubens
President CEC

nota

El contingut dels articles és responsabilitat dels autors i no ha de coincidir necessàriament amb els principis que regeixen l'associació.

S'autoritza la reproducció, parcial o total, dels articles publicats en aquest butlletí, sempre que s'hi faci constar la procedència. Agrairíem que se'ns fes arribar un exemplar de les publicacions on els nostres treballs hagin estat reproduïts o esmentats o fins i tot una fotocòpia que identifiqui la publicació i la data d'edició.

Tots els nostres butlletins els associats els podeu consultar a la nostra pàgina web www.cecolom.cat, i els no associats ho poden fer un cop transcurregut un any.

Imatge de coberta : l'Atlantida segons National Geographic, veure article pàg. 34.

Transcripció d'un document de l'arxiu del col·legi de notaris de Barcelona

Per Antoni Soler Parellada

A l'arxiu històric de protocols de Barcelona es conserven (a) els capítols matrimonials de dues de les filles del senyor de Sant Gregori, mossèn Bernat Margarit, i de la seva muller na Yoland Bertran. Es tracta, d'una banda, dels capítols de na Constança Margarit i d'en Francesc de Guimerà alias de Abella, vervessor, i, de l'altra, d'aquells de na Elionor Margarit i del donzell de la ciutat de Lleida n'Andreu Ycard. Segueix tot seguit la transcripció del primer document:

Die lune XXV^a mensis januarii anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXX° Nono

In Dei nomine Noverint universi quod nos

En nom de Déu sia e de la gloriosíssima verge sancta Maria. Amén.

Sobre lo matrimoni migençant la gràcia divina concordat entre lo magnífich mossèn Francesc de Guimerà alias de Abella, vervessor, poblat en Barchinona, senyor de la baronia de Abella en lo bisbat d'Urgell, fill dels magnífichs mossèn Gispert de Relat alias de Guimerà, vervessor poblat en Barchinona, e de la senyora na Margarida, muller sua, defuncta, de una part e la magníficha senyora na Constança, donzella filla dels magnífichs mossèn Bernat Margarit, cavaller poblat en Gerona senyor del loch de Sant Gregori en lo bisbat de Gerona, e de la senyora na Yolant, muller sua, vivents, de la part altre són stats fets e concordats entre les dites parts (1) los capítols, pactes e avinençes següents:

Primerament lo reverendíssimo senyor en Johan, per la gràcia de Déu bisbe de Gerona, honcle paternal e padrí de la dita senyora na Constança, per contemplació del dit matrimoni dóne e per donació irrevocable entre vius atorgue a la dita senyora na Constança, neboda / e fillola sua, com a ben merexent e als seus perpetuament quinze milia solidos barchinonenses los quals promet donar e pagar a la dita senyora na Constança o per ella al dit magnífich sdevenidor marit seu d'assí a la festa de sant Pere e de sant Ffeliu primer vinent de la moneda que correrà en Barchinona la jornada del pagament de aquella. En la qual donació són compresos aquells quinze milia solidos barchinonenses los quals lo dit senyor donà e ho promès donar a la dita Constança en l'acte de son

matrimoni pagadors per temps o spay de hun any comptador del die de les sposalles de aquell en avant ab carta segons lo dit senyor afferme rebuda per lo discret en Ramon Mercader, notari públich de Gerona, lo primer die de juliol del any mil CCCC. LXX vuyt; la qual donació fa lo dit reverendíssimo senyor a la dita senyora na Constança sots los pactes, vincles e condicions següents: ço és que si la dita senyora na Constança morrà quantquequant sens infant o infants, id est liberis, de legítim e carnal matrimoni procreats en tal cas puxe fer testament e totes ses voluntats de deumilia solidos dels dits quinze milia, e los restants sinch milia solidos en lo dit cas tornen al dit reverendíssimo senyor bisbe si lavors viurà, si no a qui ell haurà volgut o ordenat de paraula o per testament o en altre qualsevol manera e en cas que lo dit senyor no.n hage disposat tornen a son hereu universal. E si la dita senyora na Constança morrà ab tals infant o infants com dit és puxe fer testament e totes ses voluntats de tots los dits quinze milia solidos prometent e jurant lo dit senyor bisba haver agradable e ferma la present donació e contra aquella no fer o venir per rahó de ingratitud ne per altre qualsevol causa o rahó renunciant a la ley dient que donació pot ésser revocada per ingratitud e a tot altre dret e ley contrafahents e per ço com la dita donació sobrepuge D. fflorins d.or insinua aquella al honorable veguer o regent la vegueria de Barchinona pregant-lo hi vulla interposar sa auctoritat e decret e a fer la dita (2) insinuació constituex procurador seu en Thomàs Costa, scrivent habitant en Barchinona, cometent-li les sues veus ab plena potestat. E la dita senyora na Constança accepte la dita donació del dit reverendíssimo senyor bisbe, honcle e padrí seu, ab los pactes, vincles e condicions demunt contenguts ab besament de mans e refferiment de gràcies /

Ítem los dits magnífichs mossèn Bernat Margarit e la senyora na Yolant, muller sua, per contemplació del dit matrimoni e per amor fil.lial induhits per tota part, heretat e legítima paternal e maternal e suplement de legítima e per altres qualsevol drets a la dita senyora na Constança pertanyents e ho pertanyer devents ara ho en sdevenidor en les heretats e béns dels dits pare e mare seus per qualsevol rahons o causes e en lo creeix o donació per nosses per lo dit magnífich mossèn Bernat

xpòfol

Margarit fet a la dita senyora na Yolant, muller sua, en temps de lurs núpcies, donen e per donació irrevocable entre vius atorguen a la dita senyora na Constança, filla llur, com a ben merexent e als seus perpetualment tot aquell censal mort de pensió annual de vint lliures, setze solidos e vuyt diners barchinonenses pagadores cascun any a dos de juliol e de preu o propietat de deu milia solidos de la dita moneda lo qual los dits marit e muller, ço és lo dit magnífich mossèn Bernat Margarit com a usufructuari constant lo matrimoni entre ell e la dita senyora na Yolant com a propietària han e reben sobre la universitat de la ciutat e Regne de Mallorques e més avant per la dita donació donen a la dita senyora na Constança, filla llur, e als seus perpetualment tot aquell altre censal mort de pensió annual de vuyt lliures, onze solidos e tres diners barchinonenses cascun any pagadores lo primer die de agost e de preu o propietat de quatre milia cent y deu solidos de la dita moneda lo qual lo dit magnífich mossèn Bernat Margarit en nom seu propi ha e reeb sobre la dita universitat de la dita ciutat e Regne de Mallorques los preus dels quals censals prenen suma de quatorze milia cent y deu solidos barchinonenses.

En axí que les dites pensions dels dits censals donats comensen a correr per la dita Constança lo die de la celebració del dit matrimoni en fas de sglésia e més avant, per la dita donació, donen a la dita Constança, filla llur, e als seus perpetualment deu milia vuyt-cents noranta solidos barchinonenses los quals prometen donar e pagar a la dita Constança o per ella al dit sdevenidor marit seu tostemp que lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà volrà de la moneda que correrà en Barchinona la jornada del pagament de aquells; la qual donació fan los dits mossèn Bernat Margarit e senyora na Yolant muller sua a la dita filla llur e als seus sots los pactes, vincles e condicions següents: ço és que si la dita Constança morrà quantquequant sens infant o infants, id est liberis, de legítim e carnal matrimoni procreats, en tal cas puxe fer testament e totes ses voluntats de deu milia solidos de les dites coses a ella donades per los dits magnífichs pare e mare seus e la resta, en lo dit cas, torn als dits donadors si viuran si no a qui ells hauran volgut o ordenat / de paraula o per testament o en altre qualsevol manera.

E si la dita Constança morrà ab tals infant o infants com dit és puxe fer testament e totes ses voluntats de totes les dites coses a ella donades prometents e jurants los dits donadors haver agradable e ferma la present donació e contra aquella no fer o venir per rahó de ingratitud ne per altre qualsevol rahó o causa, renunciants a la ley dient que donació pot

ésser revocada per ingratitud e a tot altre dret e ley contrafahents. E per ço com la dita donació sobrepuge sinch-cents florins d.or insinuen aquella al honorable regent la vagueria de Barchinona suplicant-lo hi vulla interposar sa auctoritat e decret.

E a fer la dita insinuació constituexen procurador lur en Thomàs Costa, scrivent habitant en Barchinona, cometent-li llurs veus ab plena potestat, a la qual donació consent lo magnífich mossèn Luys Margarit, cavaller poblat en Gerona, fill dels dits magnífichs donadors, lohant e approbant aquella e totes e sengles coses en aquella contengudes prometent contra aquella no fer o venir per rahó de qualsevol donacions e heretaments a ell fetes e fets per los dits magnífichs pare e mare seus e ho per qualsevol d.ells ne per altres qualsevol drets que per qualsevol rahons o causes tingua ne li pertanguen o pertenyeran ara o en sdevenidor en les dites coses donades e en qualsevol de aquelles ne per altres qualsevol rahons o causes als quals e a tot altre dret e ley contrafahents quant en açó renuncié e ho jure, e la dita senyora na Constança accepte la dita donació dels dits magnífichs pare e mare seus ab besament de mans e refferiment de gràcies ab los pactes, vincles e condicions demunt contenguts als quals expressament consent.

Ítem la dita magnífica senyora na Constança de voluntat e consentiment dels dits reverendíssimo senyor honcle e magnífichs pare e mare seus done, aporte e constituex en dot e per dot e en nom de dot sua al dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà sdevenidor marit seu los censals e diners demunt a ella donats per los dits senyor honcle e pare e mare seus en la forma / e manera e ab los pactes, vincles e condicions ab los quals li són stats donats en les donacions demunt insertes. Ço és los dits censals los quals sien dotals e inextimats en axí que los fruyts de aquells sien propis del dit mossèn Ffrancesch de Guimerà durant lo dit matrimoni per supportar los càrrechs de aquell.

Los quals comensen a correr lo die de la celebració del dit matrimoni en fas de sglésia romanents les propietats salves e segures a la dita senyora na Constança e als seus. E més avant los dits vint-y-sinch milia vuyt-cents noranta solidos pagadors segons es contengut en les dites donacions. Ítem lo dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà fa e ferme carta dotal e de spoli a la dita magnífica senyora na Constança sdevenidora muller sua dels censals demunt designats los quals hagen a romandre dotals e inextimats e los quals promet conservar e restituir en tot cas e loch de restitució de dot a la dita senyora na Constança e als seus com a cosa dotal e inextimada. E més dels dits vint-y-sinch

xpòfol

milia vuyt-cents noranta solidos en diners. E per les dites coses per pacte expressament covengut li fa creix o donació per nosses de vint milia solidos barchinonenses e axí són en summa entre dot e creix ultra los censals demunt dits quaranta sinch milia vuyt-cents noranta solidos barchinonenses los quals salve e asseure a la dita senyora na Constança e als seus en e sobre tots e sengles béns seus haguts e havedors e los quals li promet restituhir e pagar en tot cas e loch de restitució de dot.

E hage, tingue e possehesque la dita senyora na Constança tot lo temps de la vida sua natural, ab marit e sens marit, ab infants e sens infants, sens contradicció de alguna persona totes les dites coses dotals e lo dit creix o donació per nosses. En lo die emperò de la sua mort les dites coses dotals seguesquen los pactes, vincles e condicions ab los quals li són stades donades en les donacions demunt insertes. E lo dit creix o donació per nosses après mort de la dita senyora na Constança sie de infant o infants procrehadors del dit matrimoni per donació irrevocable entre vius que lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà ara de present fa del dit creix als dits infants en cas de existència de aquells en ma e poder del notari dels presents capítols com a pública persona stipulant e rehebent. E si del dit matrimoni no seran procreats tals infant o infants o aquells no sobreviuran a la dita senyora na Constança / ço que Déu no vulle en tal cas lo dit creix torn al dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà si lavors viurà e si no a qui ell haurà volgut o ordenat de paraula o per testament o en altre qualsevol manera.

E per les dites coses lo dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà oblique e assigne specialment e expressa e met entre mans a la dita senyora na Constança sdevenidora muller sua e als seus tot aquell censal mort de pensió annual de sinch milia solidos barchinonenses e de preu o propietat de cent milia solidos de la dita moneda o la part al dit mossèn Ffrancesch de Guimerà pertanyent en lo dit censal lo qual censal los hereus e successors del magnífich mossèn Pere de Santmenat, quondam donzell senyor dels castells de Santmenat e de Çapera situats en Vallès, fan e presten e fer e prestar són tenguts al dit mossèn Ffrancesch de Guimerà cascun any lo primer dia de setembre; en lo qual censal és stada feta special obligació de la part que lo dit mossèn Pere de Santmenat tenia sobre les leudes de Mediona e de altres coses. E és cert que lo dit magnífich mossèn Gispert de Relat alias de Guimerà, segons lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà afferme, féu donació irrevocable entre vius a hun fill mascle primer naxedor d.ell e de la dita senyora na Margarida, quondam muller sua, e successivament defallint aquell a altre fill mascle

qui.s trobaria major del dit matrimoni, de deu milia florins, dels quals marit e muller lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà afferme ésser fill únic e sol; de la qual donació consta per hun capítol resultant dels capítols matrimonials dels dits mossèn Gispert e de la senyora na Margarida, muller sua, rebuts e testificats segons afferme per lo discret en Johan Franch, notari públich de Barchinona, a XXIII de dehembre del any mil CCCC vint-y-dos; en virtut de la qual donació és stada donada una sentència reyal per la magestat del senyor Rey a relació dels magnífichs micer Johan Pagès, vicecanceller del dit senyor e de micer Gregori Molgosa, doctors en cascun dret, publicada segons afferme per lo discret n.Antich Matheu, scrivà del dit senyor, a XXVII de agost del any mil CCCC LXX vuyt, ab la qual sentència, segons afferme, li són stats adjudicats sexantaset milia solidos del preu del dit censal. E al dit mossèn Gispert de Relat alias de Guimerà, pare seu, lo dit censal pertanyia com a hereu universal de mossèn Bernat de Relat alias de Guimerà, quondam cavaller pare del dit mossèn Gispert, segons consta de la dita herencia per lo testament del dit mossèn Bernat rebut segons afferme per lo discret en Berenguer Roure, notari públich de Barchinona, a XXIII. / de janer del any mil CCCC y deu; al qual mossèn Bernat de Relat alias de Guimerà lo dit censal pertanyia com a hereu de la senyora na Ysabel, quondam mare sua e muller de mossèn Gispert de Guimerà, quondam cavaller pare seu, segons consta de la prop dita herencia per lo testament de la dita Ysabel rebut segons afferme per lo discret en Guillem Andreu, notari públich de Barchinona a XXI. de agost del any mil tres-cents noranta quatre; a la qual Ysabel lo dit censal pertanyia com a hereva universal de mossèn Berenguer de Relat, quondam mestre racional de la cort del senyor Rey, pare seu, de la qual prop dita herencia consta per lo testament de la dita Ysabel rebut segons afferme per lo discret en Pere de Orts, notari públich de Barchinona a XXVIII. de ffebrer del any mil CCC. noranta; al qual mossèn Berenguer de Relat pertanyia per títol de sa pròpria compra e nova creació de aquell de la qual consta per carta pública feta en Barchinona a XX de agost del any mil CCC LXXXII. rebuda per lo discret n.Anthoni Bellver, quondam per auctoritat reyal notari públich de Barchinona, closa e sotssignada per lo discret en Raphael de Riudor, per auctoritat reyal notari públich per tota la terra e senyoria del il.lustríssimo senyor Rey de Aragó, tenint les scriptures de la scrivania del dit Anthoni Bellver per legat a ell fet per lo discret n.Anthoni dez Mas, quondam connotari seu, aquelles per certs títols tenint, prometent-li liurar possessió del dit censal specialment obligat o de la part a ell pertanyent en aquell cessionant-li tots sos drets e accions e

xpòfol

generalment, sens perjudici de la dita special obligació, lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà obligue tots sos béns; los quals béns, ensemps ab lo censal demunt specialment obligat o la part a ell pertanyent en aquell iuxta la constitució general de Cathalunya celebrada en Perpinyà, en cas de restitució de dot e creix la dita senyora na Constança o los seus tenguen e possehesquen e los fruyts de aquells la dita Constança fasse seus propis no comptant-los en sort de paga de la propietat tant e tan longament fins que la dita Constança e los seus sien íntegrament satisfets en los dits dot e creix e altres drets de la dita Constança. Renunciant a totes leys contrafahents e ho jure entès emperò e declarat que en cas de restitució de dot e creix lo dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà e los seus no sien tenguts ne obligats a restituir los dits dot e creix sino en aquella forma e valor que la moneda correrà e valrà en Barchinona lo jorn que li serà fet lo pagament de la dita dot, en axí que si aquella jornada ducat d.or valrà a rahó de vint-y-quatre solidos barchinonenses que, en cas de la / restitució sobredita, la dita senyora na Constança e los seus hegen a pendre en compte al dit mossèn Ffrancesch de Guimerà e als seus ducat d.or a dita rahó de vint-y-quatre solidos barchinonenses. E la dita senyora na Constança accepte la dita carta dotal ab los pactes, vincles e condicions demunt contenguts, prometent e jurant contra aquells no fer o venir per rahó de menor edat ne per altre qualsevol rahó o causa, renunciant a benifet de menor edat e a restitució ab íntegre e a tot altre dret e ley contrafahents affermant ésser menor de XXV. anys, maior emperò de XVI.

Ítem (3) lo dit reverendíssimo senyor bisbe de Gerona fa e ferme debitori al dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà dels demunt dits quinze milia solidos per ell, segons demunt és contengut, donats a la dita senyora na Constança, neboda sua, los quals lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà no ha rebuts jatsie de aquells ensemps ab les altres coses sobre dites hage feta la dita carta dotal, e los quals li promet donar e pagar d.assí a la festa de sant Pere e de sant Ffeliu primer vinent de la moneda que correrà en Barchinona la jornada del pagament de aquells; e si d.assí a la dita festa lo dit senyor bisbe no haurà pagats al dit mossèn Ffrancesch de Guimerà los dits quinze milia solidos promet donar e liurar al dit mossèn Ffrancesch de Guimerà e als seus en la dita festa tant or e ho argent qui abast a satisfier al dit mossèn Ffrancesch de Guimerà en los dits quinze milia solidos o en aquella part qui de aquells li restàs a rebre en la dita festa, del qual or e ho argent lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà e los seus se puguen satisfier e pagar en los dits quinze milia solidos o en aquella part qui de aquells

los restàs a rebre. E per açó attendre e complir obligue tots sos béns, renuncie a totes leys contrafahents e ho jure.

Ítem (4) los dits magnífichs mossèn Bernat Margarit e la senyora na Yolant, muller sua, fan e fermen debitori al dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà dels demunt dits deu milia vuyt-cents noranta solidos en diners per ells, segons demunt és contengut, donats a la dita senyora na Constança, filla lur, los quals lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà no ha rebuts jatsie de aquells, ensemps ab les altres coses sobredites, hage feta la dita carta dotal; e los quals li prometen / donar e pagar tostemps que lo dit mossèn Ffrancesch de Guimerà volrà de la moneda que correrà en Barchinona la jornada del pagament de aquells. E per açó attendre e complir obliguen tots llurs béns e de cascú d.ells insolidum, renunciem a totes leys contrafahents e senyeladament la dita senyora na Yolant, certificada de sos drets, a benifet de velleya e a la auctènticha etc e ho juren.

Ítem és concordat entre les dites parts que en cas de luyció dels dits censals dotals o de algú de aquells los preus de aquells hagen ésser deposats en la taula dels depòsits de la ciutat de Barchinona dits e scrits als dits magnífichs sdevenidors marit e muller ço és al dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà, com a usufructuari constant llur matrimoni, e a la dita magnífica senyora na Constança com a propietària. E de aquí no puxen ésser levats sino per esmerços fahedors en censals morts o altres rendes a conexença dels dits magnífichs sdevenidors marit e muller. E axí sie fet tantes vegades quantes los dits censals e los esmerços dels preus de aquells fahedors seran luyts durant lo dit matrimoni. E les cartes dels dits esmerços sien dressades al dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà com a usufructuari durant lo dit matrimoni e a la dita senyora na Constança com a propietària.

Ítem la dita magnífica senyora na Constança, tenint-se per contenta de les dites coses a ella donades per los dits magnífichs pare e mare seus de voluntat e consentiment del dit magnífich sdevenidor marit seu, promet e jure als dits magnífichs pare e mare seus que dins quinze (5) dies, après que serà en casa del dit magnífich sdevenidors marit seu celebrat lo dit matrimoni en fas de sglésia, e request en serà, farà e fermarà e ara per lavors fa e ferme als dits magnífichs pare e mare seus donació, absolució diffinició, remissió e ffi perpetuels de tots e sengles drets a la dita senyora na Constança pertanyents e ho pertànyer devents ara o en esdevenidor en los béns dels dits pare e mare seus axí per rahó de legítima paternal e maternal e suplement de aquella

xpòfol

e de la part a la dita senyora na Constança pertanyent en lo creix o donació per nosses per lo dit magnífich mossèn Bernat Margarit fet a la dita magnífica senyora na Yolant muller sua en temps de llurs núpcies com per altres qualsevol rahons o causes. Renunciant a totes / leys contrafahents e ho jure exceptats vincles, substitucions e fideycomissos en favor de la dita senyora na Constança e dels seus aposats e aposadors en qualsevol testaments o cartes e successions ab intestat e si los dits magnífichs pare e mare seus més li volran donar o lejar. A les quals coses lo dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà promet e jure consentir e ara per llavors hi consent. E per que la dita senyora na Constança és menor de XXV anys maior emperò de XVI renuncie a benifet de menor edat e a restitució ab íntegre e a tot altre dret contrafahent. Ítem lo dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà promet als dits magnífichs mossèn Bernat Margarit e Constança, esdevenidora muller sua, que del die de la celebració del dit matrimoni en avant farà e tendrà e fer e tenir farà a la dita senyora na Constança son principal domicili en la ciutat de Barchinona.

Ítem lo dit magnífich mossèn Ffrancesch de Guimerà de una part e los dits magnífichs mossèn Bernat Margarit, Yolant, muller sua, mossèn Luys Margarit e Constança, donzella, de la part altre, sots pena o arres de deu milia florins d.or d.Aragó guanyadora per lo tot tantes vegades com serà contrafet a la part obedient e perdedora a la part contrafahent; la qual pena pagada ho no o graciosament remesa no res menys les coses en lo present capítol contengudes se hagen a complir, tenir e servir ab tot effecte, prometen la una part a l.altra e endessemps, ço és los dits sdevenidors marit e muller, que faran e compliran e los altres que daran obra ab acabament, tota excepció remoguda, sots la dita pena que lo dit matrimoni se farà e.s complirà. Ço és per paraules de present o les sposalles per tot lo mes de ffebrer primer vinent. E ab benedicció ecclesiàstica o les nosses d.assí per tot lo mes de setembre primer vinent. E que entretant no consentiran en altre matrimoni ni faran o diran res perque lo dit matrimoni se pugue torbar o empexar en alguna manera. E per les coses en lo present capítol contengudes les dites parts obliguen tots llurs béns / e de cascú insolidum. Renuncien a totes leys contrafahents e ho juren, en virtut del qual jurament la dita senyora na Constança afferme, segons demunt és dit, ésser menor de XXV. anys maior emperò de XVI.

Renuncie a benifet de menor edat e a restitució ab íntegre e a tot altre dret contrafahent. Entès emperò e declarat que sens incorriment de

la dita pena los térmens de les dites sposalles e nosses puxen ésser allargats e acursats una vegada e moltes a conexença dels magnífichs mossèn Johan Çarrera, batlle general de Cathalunya, e micer Johan Dusay, doctor en cascun dret, ciutedà de Barchinona, abdosos concords.

E volen les dites parts que dels presents capítols e de cascú de aquells e de les coses en aquells contengudes sien fetes a les dites parts e a cascuna de aquelles tantes cartes com demanades e requestes seran ab totes clàusules destents, oportunes e necessàries a conexença del notari qui aquells testificarà substància del fet no mudada. Et ideo nos dicte partes

Postil.la al marge esquerre:

Pena X milia florenorum auri aragonum Testes firmanunt dicti reverendissimi domini Johannis, gerundensis episcopi, qui firmavit Barchinone dicta die sunt honorabiles Bartholomeus Figueres, canonicus ecclesie Barchinone, et Guarinus de Novells, prebiter de capitulo ecclesie Gerundensis, et Anthonius Ribalter, scriptor habitator Barchinone.

Testes firmanunt dictorum Bernardi Margarit, Francisci (6) de Guimerà, Ludovici Margarit sunt dictus Bartholomeus Figueres, honorabilis (7) Michael de Canet, domicellus Barchinone populatus, et venerabilis Michael Bonany, prebiter in ecclesia Sancti Michaelis Barchinone beneficiatus, et firmanunt dicta die.

Testes firmanunt dicte Constancie, domicelle, que firmavit vicesima secunda die aprilis anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXXX° sunt honorabilis Michael de Biudà, domicellus in diocesis Gerundensis domiciliatus, et Martinus de Puelles, domicellus ville de Faro Regni Castelle domiciliatus.

Testes firmanunt dicti magnifici Ludovici Margarit procuratoris dicte magnifice domine Yolante matris sue pro ut [en blanc] qui firmanunt dicta vicesima secunda die aprilis M CCCC LXXX sunt proxime dicti et eciam magnificus Johannes de Rochafort, canonicus ecclesie Gerunde.

(a) AHPB, Andreu Mir, Plec de Capítols Matrimonials, 234/21 i 234/22

(1) Entre les dites parts, interlineat

(2) Segueix donació cancel.lat

(3) Postil.la al marge esquerre: II novembris LXXVIII° fuit firmata apocha de XIII milia solidos

(4) Postil.la al marge esquerre: XXIII januarii LXXX fuit firmata apocha de X milia DCCCXXXX solidos

(5) Segueix Q cancel.lat

(6) Segueix Benedicti cancel.lat

(7) Honorabilis, interlineat

Presentació del llibre "Miquel Ballester, l'amic tarragoní de Cristòfor Colom"

Parlament fet per Ernest Vallhonrat en la presentació del seu llibre el passat dia 16 de novembre a l'Arxiu del Port de Tarragona

Les meves primeres paraules han de ser d'agraïment. En primer lloc al senyor Josep Andreu, president d'aquesta entitat, per haver acollit tan favorablement l'edició d'aquest llibre i haver accedit a signar la seva presentació.

També al Dr. Lluís Navarro, professor emèrit de la Universitat de Tarragona URV, que a més d'haver fet el pròleg del llibre, la revisió prèvia i la orientació

de millora a l'ampliació del text originari, ha estat l'impulsor d'aquesta edició.

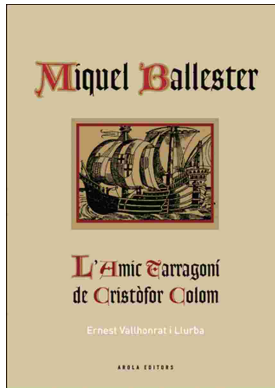
A la senyora Coia Escoda, historiadora i responsable d'aquest Arxiu Històric i Administratiu del Port de Tarragona, que ha fet de la presentació del llibre una classe magistral.

No he de deixar d'esmentar el senyor Joaquim Vendrell, coordinador del Servei de Publicacions de l'Autoritat Portuària, així com a Arola Editors, responsables d'aquesta bella edició.

I naturalment, a tots vostès que han tingut l'amabilitat d'acompanyar-nos en aquest "bateig" (i?) del nou llibre dedicat a un tarragoní, potser per a molts desconegut, però personatge històric indiscutible.

No sols en la literatura i en la història són importants els secundaris, que no s'ha de confondre amb el cabaler o membre d'una família que és el primogènit. Ens referim a aquells individus que han estat eficaços col·laboradors de grans

personatges, com per exemple en la literatura, Sancho Panza el fidel escuder, del cavaller errant Quixot, una de les figures més interessants que ha creat la fantasia del novel·lista. L'inseparable company. La humanitat del famós "andante" manxec en la genial obra de Cervantes. Segons l'opinió de Turgueniev, el bon Sancho no obeeix a un mòbil elevat:

la seva fidelitat arrela en la sublim qualitat que posseeix el poble: la d'abraçar cegament una causa honrada i bona.

Per aquesta raó, la qualitat humana del secundari tarragoní Miquel Ballester, fidel amic i company de Cristòfor Colom permet deduir els grans valors humans del gran navegant. Del tarragoní, va escriure Fra Bartolomé de las Casas; ...Miquel Ballester, català natural de Tarragona, vell i molt venerable persona.. , afegint més endavant: aquesta és la seva carta i bé sembla que era català perquè parlava imperfectament: però home virtuós i honrat i de voluntat sincera i simple, jo el vaig conèixer molt bé.

Ben definits adjectius aplica el frare cronista a Miquel Ballester: vell, persona de molta edat i experiència; venerable, que es diu de la persona anciana que té aspecte noble; virtuós, aplicat a les persones i, corresponentment, a les seves accions, vida, etc.; honrat, incapaç de robar, estafar, defraudar o enganyar en benefici propi. Honest de consciència. Escrupolós en el compliment dels seus deures; voluntat sincera i simple, la qual cosa significa que parla o procedeix mostrant el que pensa o sent o la seva manera de ser, que no és complicat, sinó clar, net. Finalitzant Las Casas amb la frase rotunda "Jo el vaig conèixer molt bé", ratificant clarament, tot el que s'ha dit.

Si així era Miquel Ballester, l'amic fidel de joventut de Cristòfor Colom, el seu lleial company durant tota la vida; atenen la saviesa popular del refrany "Dime con quién andas y te diré quién eres", crec que similars valors humans es podien trobar en l'Almirall.

En les Jornades d'estudi i debat sobre "Tarragona en l'època de Cristòfor Colom", celebrades en l'Arxiu Històric de Tarragona a principis de novembre de l'any 2007, vaig presentar la ponència Miquel Ballester amic i company de Cristòfor Colom. En finalitzar la meua exposició el Dr. Lluís Navarro-Miralles, va manifestar públicament que davant la rellevància històrica del personatge tarragoní, calia prestar una especial atenció en investigació i divulgació a la seva importància com secundari en la feina colonitzadora d'Amèrica.

Miquel Ballester, l'amic tarragoní de Cristòfor Colom, és un personatge històric gràcies a les importants referències que va fer el "encomendero" en La Hispaniola i després frare dominic, defensor dels indis i cronista de les Indies, Bartolomé de las Casas.

Presentació del llibre "Tot sobre el Colom català" de Ramon Navarro

Ramon Navarro ha publicat 'Tot sobre el Colom català' (El Cep i la Nansa Edicions), obra amb la que pretén demostrar de manera "clara i planera" el resultat de tres generacions d'investigadors colombins catalans, des del seu creador Luis Ulloa a la dècada del 1920, que tenen la teoria que Cristòfol Colom no era genovès sinó català. El volum "no està en contra de cap llibre que tracti

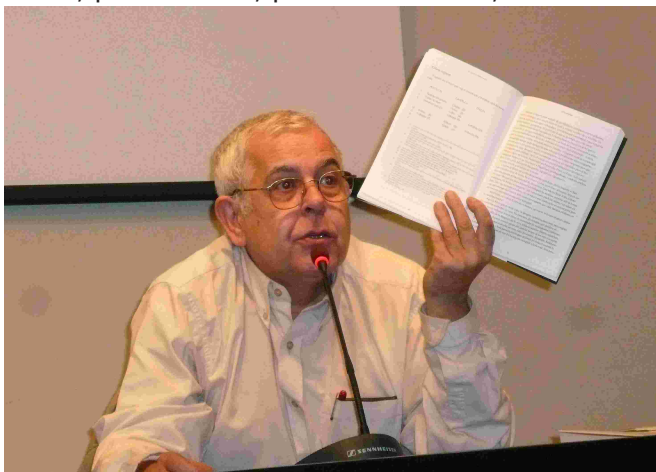

d'història amb el mètode científic i historiogràfic, però si hi ha un autor que diu bestieses no en vull ni sentir-ne parlar", ha dit l'autor. Navarro volia omplir aquesta "llacuna" divulgativa ja que el desconeixement de la biografia de Cristòfol Colom és un "cas únic en la història universal".

L'enigma del descobridor d'Amèrica és un cas únic en la Història Universal. De tots el grans personatges que hi trobem és possible fer-ne la biografia, en el cas de Colom, no. No sabem on va néixer, no sabem qui foren son pare i sa mare. Episodis transcendentals de la seva vida i obra romanen en la foscor i els intents d'aproximació han sigut difícils, o bé impossibles, i han donat lloc a interpretacions múltiples i variades. Colom ha sigut motiu de grans disputes historiogràfiques, d'interpretacions antagòniques, de desacords molt profunds que mig mil·lenni de temps no ha aconseguit aclarir. No sembla haver-hi cap altre cas com aquest.

De totes les teories que s'han formulat, la catalana és, de lluny, la que més i millor aporta sobre la nacionalitat de Colom. En aquest llibre s'exposen tots els documents, tots els arguments que inclinen a pensar que Colom era català i tots els documents i tots els arguments en contra el seu genovisme.

UNA VISIÓ PLANERA I RIGOROSA DEL CRISTÒFOL COLOM CATALÀ I LA TEORIA COLOMBINA. "Que el Descobridor d'Amèrica era genovès ha sigut la veritat "oficial" durant molt, molt de temps. I d'altres teories sobre la seva nació no n'han faltat, precisament, però sense ressò, sense bases

serioses. ¿Quant de temps haurà de passar fins que el món sigui conscient d'aquest misteri? ¿Quant, fins que el món s'adoni que els historiadors italians van fer un nyap molt gros al "demostrar" que era genovès? El nyap ja fa molt de temps que està demostrat que ho és".

Presentació del llibre "Històries de distracció massiva" de Miquel Manubens

Xavier Borràs - naciodigital.cat

Històries de distracció massiva és un llibre que recull totes les mentides que ens van explicar de la història d'Espanya i de Catalunya i que reclama, a tall de conclusions, la continuïtat de la nació catalana des dels temps dels ibers fins als nostres dies, tot i reivindicant la devolució de les Constitucions Catalanes.

Manubens, que fou presentat aquest dimarts a la seu barcelonina d'Òmnium per Joaquim Arenas, digué: "La història és plena de mentides perquè és política passada i una manera política de mirar al passat".

Per al president del Cercle d'Estudis Colombins, historiador i editor des de l'adolescència, el llibre és un recull d'anècdotes, curiositats i errades històriques trobades durant 20 anys" de recerca, que intenta trencar tòpics sobre les fal·làcies de la història.

El llibre s'estructura, a més de la introducció, en quatre parts: la història real de Castella fins al 1492; l'origen de la civilització, passant per Ibèria, fins als catalans de 1492; XPOFerens, el moisés català del Nou Món; i, dels catalans de 1492 fins a Napoleó.

Per a Manubens, està molt clar que el camí de la independència política passa per la devolució de les Constitucions Catalanes. La seva tesi és que el Decret de Nova Planta fou abolit de fet per Napoleó. "Napoleó revoca el Decret de Nova Planta de facto, ja que mana encunyar moneda, estableix el govern de Catalunya dependent d'un governador, i organitza l'exèrcit de Catalunya, mana fer onejar la bandera catalana i la francesa als edificis públics, i que el Diari de Barcelona és publicat en francès

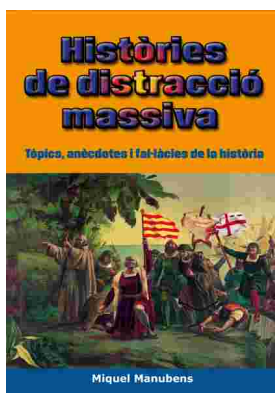
i català. I finalment annexionà el Principat de Catalunya a l'imperi, separant-lo totalment de l'Espanya del seu germà Josep".

Quan Napoleó abdica en Ferran IV (Tractat de Valençay, 11-11- 1813), en cap lloc de l'acord és

torna a posar en vigor el Decret de Nova Planta, encara que Espanya després no se n'hagi adonat, "i nosaltres tampoc, que és més greu", rebla Manubens. Aquest camí cap a la independència s'alinea amb casos com els d'Escòcia o Txèquia i Eslovàquia, en què es retorna a un punt històric (en el nostre cas, just abans de l'ensulsiada de 1714) al qual Europa no es pot negar, cosa molt diferent, segons Manubens, a la consecució d'una suposada República Catalana, ja que els Estats europeus podrien exercir el seu dret al veto.

L'autor d'aquestes Històries de distracció massiva, que s'ha inspirat en frases i màximes, com per exemple la de Joan Sales ("Els catalans sovint som imbècils, però no per això hem de deixar de ser catalans. El que hem de deixar de ser és imbècils"), ha editat el llibre sota el segell de bcngrafics.cat

A la presentació van acudir-hi amics que han col·laborat perquè el llibre veiés la llum finalment, com l'editor Enric Borràs, el professor Joaquim Auladell, l'empresari Joan Altés o el filòleg Joan Vilamala.

Singladures pòstumes de Colom

Creiem que els historiadors, investigadors, documentals, experts i erudits pel que fa a la temàtica relativa a la ubicació de les restes de Colón ja han omplert suficients quartilles sense que s'hagi arribat a la conclusió pretesa. Tots ells consideren han considerat que els seus arguments són irrefutables. Ara, la ciència moderna, basada en l'estudi de l'ADN, ho té més fàcil o, almenys, les hipòtesis passaran a esdevenir certes gràcies a la credibilitat que atorga la ciència. De moment no s'ha tret l'entrellat però els dos estats implicats: la República Dominicana i Espanya, mereixen que el descobridor reposi en la seva terra. A Santo Domingo perquè es respectaria el seu desig i el de la seva família, i a Espanya perquè així ho van decidir competents espanyols que van considerar que tan insigne personatge no podia descansar en terres en les quals no onegés l'ensenya nacional.

Encara que molts de vostès ja coneixen el periple seguit pel fèretre de Cristòfor Colom, farem un petit recordatori mitjançant el qual presentarem alguna incidència destacada.

Creiem que els historiadors, investigadors, documentals, experts i erudits pel que fa a la temàtica relativa a la ubicació de les restes de Colón ja han omplert suficients quartilles sense que s'hagi arribat a la conclusió pretesa. Tots ells consideren han considerat que els seus arguments són irrefutables. Ara, la ciència moderna, basada en l'estudi de l'ADN, ho té més fàcil o, almenys, les hipòtesis passaran a esdevenir certes gràcies a la credibilitat que atorga la ciència.

De moment no s'ha tret l'entrellat però els dos estats implicats: la República Dominicana i Espanya, mereixen que el descobridor reposi en la seva terra. A Santo Domingo perquè es respectaria el seu desig i el de la seva família, i a Espanya perquè així ho van decidir competents espanyols que van considerar que tan insigne personatge no podia descansar en terres en les quals no onegés l'ensenya nacional.

Encara que molts de vostès ja coneixen el periple seguit pel fèretre de Cristòfor Colom, farem un petit recordatori mitjançant el qual presentarem alguna incidència destacada.

LLOCS QUE VAN ACOLLIR LES RESTES DE COLOM

Valladolid

En primer lloc no sembla que Valladolid sigui el lloc més lògic de la defunció d'un marí. Per què allí? Perquè a la capital del Pisuerga estava la cort del rei Ferran en la qual seguien sense descans el seu germà Bartolomé i els seus fills Diego i Fernando, per negociar amb el Sobirà el compliment del signat en les Capitulacions de Santa Fe. Colom volia viatjar des de Sevilla a Valladolid perquè sens dubte creia que, malgrat les seves limitacions, ningú portaria els seus assumptes millor que ell. Va demanar al cabildo sevillà una llicència que havia estat del totpoderós Cardenal Mendoza però se li va denegar. Davant d'aquest fet va sol·licitar una llicència especial per viatjar en una mula ensellada, llicència aquesta reservada a clergues i dones. Aquesta llicència li va arribar el 23 de febrer de 1505. Des d'aquesta data fins a la seva mort se sap que Colom va seguir a la seva majestat catòlica per procurar una audiència real i el reconeixement dels seus privilegis. Colom i el seu germà van ser rebuts pel rei a Segòvia però només van rebre bones paraules i llargues sobre les seves pretensions. Deia el pare de les Cases: com més peticions al Rei deguin, tant millor respon donant paraules i l'hi dilatava.

El 19 de maig de 1506, un dia abans de la seva defunció, sentint que arribava la seva hora, va cridar al notari Pedro de Inoxedo i es va ratificar en el seu últim testament i en l'escriptura de mayorazgo a favor del seu primogènit Diego. Gens se sap de la casa on va morir encara que la tradició apunta al carrer Ample de la Magdalena, on actualment existeix un petit museu amb el seu nom. Colom, amortallat amb l'hàbit de Sant Francesc, va ser enterrat en el convent d'aquest sant, precisament en la capella de Luis de la Truja, senyor de Villoria (Salamanca), encara que l'autorització de l'enterrament va venir de la seva vídua, Francisca de Castañeda. En l'extensa documentació colombina no apareixen referències a les relacions del descobridor amb aquesta família de la Truja, encara que en 1557 el seu nét Luis Colón pledeja amb la família Toledo per la possessió del senyoriu de Villoria.

Trasllat a la Cartoixa de Sevilla

L'any 1509, les restes mortals de Cristóbal Colón van ser portats per un parent, Juan Antonio Colombo, des de Valladolid a Sevilla, sent dipositats en la cripta de la capella de Santa Ana del monestir cartoix de Santa Maria de les Cuevas. L'acta notarial aixecada el dia 11 d'abril diu: A l'hora de la campana de l'Au María... presentant un cos de persona

difunta, ficat en una caixa, que dixo l'aquest Juan Antonio que era el cos del senyor almirall don Cristóbal Colón.

La cripta de la capella de Santa Ana va ser utilitzada com a panteó per la família del Descobridor. L'estreta relació dels monjos covitans amb la família Colom la va iniciar i va mantenir sempre l'Almirall, qui va confiar els seus més preuats documents al seu amic i col·laborador fra Gaspar Gorricio. Com altres notables de l'època, els Colom es van servir del monestir per guardar diners, joies i documents.

Diego Colom, germà del Descobridor, es va enterrar també en el Monestir de les Cuevas, seguint-li el seu nebot, el segon Almirall, Diego, mort en 1526 en La Pobla de Montalbán (Toledo) quan anava de viatge per assistir a les noces de l'emperador Carles I amb Isabel de Portugal. Estava Diego, el virrey, casat amb Maria de Toledo i Rojas, neboda del duc d'Alba, la qual li va demanar a l'emperador autorització per traslladar al seu marit i al seu sogre a la Illa Espanyola, a l'ésser aquest el desig de tots dos.

L'autorització li va ser concedida en 1537, però fins a set anys després no va poder la virreina efectuar el viatge a Santo Domingo. Molt volguda pels dominicans, va morir l'11 de maig de 1549 i se la va sepultar així mateix en la Catedral prevalguda d'Amèrica, com així ho havia disposat en el seu testament: comandament que quan el nostre Senyor anàs servit de em portar aquesta present vida, el meu cos sigui enterrat amb l'hàbit del senyor Sant Francisco, en la capella Major de l'Església Major desta aquesta ciutat de Santo Domingo, on estan sepultats els Almiralls els meus senyors... Queda clar que Colom i el seu fill Diego allí reposaven.

A la Catedral de Santo Domingo

El gener de 1586 el pirata anglès Francis Drake realitza l'atac més devastador a la ciutat de Santo Domingo amb una flota de 23 vaixells. Va instal·lar la seva caserna general en la catedral, convertida en magatzem i presó. Va cremar i va saquejar totes les esglésies, destruint les imatges de fusta i perdent-se els valuosos arxius de la més antiga ciutat de les Índies en els quals han d'incloure's les actes d'enterrament de la família Colom, encara que no es va perdre la seva memòria. No és d'estranyar que Felip II enviés dos anys després contra Anglaterra la Gran Armada amb nefast resultat, encara que no tant com ens volen fer veure els fills de la Gran Bretanya. El granadí Álvaro de Bazán, marquès de Santa Creu, havia mort a Lisboa preparant l'empresa contra la pèrdua

Albió. Si aquest òbit hagués esdevingut més tard, potser seria un altre el resultat.

El desembre de 1654, estant en pau amb Anglaterra, Oliver Cronwell decideix enviar una flota de 38 naus contra les possessions espanyoles del mar Carib, comandada per l'almirall William Penn i el general Robert Venables. Van intentar prendre per assalt la ciutat de Santo Domingo però van ser rebutjats pel governador Bernardino Meneses Bracamonte i Zapata, comte de Peñalba. El 25 d'abril de 1655 es retiren definitivament. Tan fragorós va ser el fracàs que el que va ordenar decapitar a Carles I d'Anglaterra escrivia: és una veritat massa trista, l'expedició a les Índies Occidentals ha fallat!. No seria l'única; però els anglesos no són molt donats a pregonar les seves derrotes i els espanyols tampoc a recordar la nostra magnífica història, que ho és.

Escarmentats de les actuacions de Drake i previnguts en el de Venables, es va tractar, aconseguint-ho, amagar tot vestigi dels enterraments de la família Colom.

A la Catedral de l'Havana.

Recordaran vostès els tractats molt mal tractats per la diplomàcia espanyola. En 1793 se'ns ocorre salvar el cap de Lluís XVI contra els excessos dels seus súbdits revolucionaris i per a això ens "ajuntem" amb els anglesos en una "Aliança Provisional"; quixotesca aliança si ens permetem l'expressió. Es va pretendre prendre l'arsenal de Tolón per a aquell rei; però van ser assetjats per un jove comandant que utilitzava l'artilleria amb exquisida precisió -es cognomenava Bonaparte-. L'almirall anglès Hood, davant d'aquesta situació, va ordenar, amb les reticències de Gravina i Lángara, que es calés foc a l'arsenal i vaixells, encara que no a tots, doncs es va portar com a botí algun que un altre navili francès. D'aquesta forma Anglaterra que sabia molt bé cuidar dels seus interessos, afeblia a una nació que podria i de fet va arribar a ser la seva més aferrissada enemiga.

D'aquesta "Aliança provisional" sortim veritablement escaldats amb el Tractat de Basilea del 22 de juliol de 1795, en el qual, com no li convenia, no va intervenir la diplomàcia anglesa. Vam ser considerats com un país humiliat i sense recursos per sostenir la nostra independència. No vull citar aquí la servitud demostrada davant els gabatxos, només esmentar que, entre altres concessions, es lliura a la França la part espanyola de la Illa L'Espanyola, és a dir Santo Domingo. El plenipotenciari francès va jugar a plaure amb la

inexperiència de l'espanyol, com dos anys abans ho havia fet l'anglès amb el de Lluís XVI i María Antonieta. Però no tot és negatiu: El tinent general de l'Armada Gabriel de Aristizábal i Espinosa, almirall de l'esquadra espanyola en aquella aigües del Carib, sabedor de l'article 9º relatiu a la cessió de la illa en l'esmentat tractat, considera que les restes de l'Almirall Descobridor no han de reposar sota estranya bandera i proposa al Governador de la Illa el seu trasllat a l'Havana.

El Governador, l'Arquebisbe i el Regenti es manifesten conformes; però és necessària la confirmació del descendent directe de Colom, el Duc de Veragua, el qual no és partidari del trasllat. En raonada epístola Aristizábal insisteix i convenç als apoderats del duc, recolzant la seva proposta en què els revolucionaris francesos tenen per principi destruir tota distinció exterior als països que domina. El 21 de desembre de 1795 embarca amb honors fúnebres de Capità General l'urna daurada de Colom en el bergantí Descobridor i d'aquest vaixell transborda al navili Sant Lorenzo. Amb els mateixos honors és rebuda a l'Havana i el 13 de gener de 1796 va quedar dipositada en el presbiteri de la catedral de la terra més bella que ulls humans van veure. Així s'expressava Cristòfor Colom quan va descobrir aquesta illa a la qual va anomenar Joana.

Cobria l'urna una llosa de marbre blanc amb el bust de Colom. Una inscripció exaltava els sentiments de la ciutat per posseir les exèquies. Una altra llegenda col·locada sota el bust era gairebé una pregària: Oh restes i imatge del gran Colom/Mil segles dureu guardats en l'Urna/I en la remembrança de la nostra Nació! No van ser segles els que va durar, ja que transcorreguts poc més de 100 anys, els EE.UU declaren la guerra a Espanya l'abril de 1898. Es lliura tota ella a la illa cubana, donant com a trist resultat la pèrdua de les últimes colònies de Cuba, Filipines i Puerto Rico. De nou es planteja la repatriació de les restes de Colom. La vídua del capità de navili Bustamante i Quevedo, mort en combat en les Llomes de Sant Joan properes a Santiago de Cuba, demana al Govern que li concedeixi portar el cadàver del seu marit, enterrat poc abans en el cementiri de Colom de l'Havana. El Govern accedeix i pren la decisió, alhora de portar l'urna de Colom.

A la Catedral de Sevilla

El creuer Conde de Venadito recull el 13 de desembre de 1898 el cadàver de Bustamante embarcant-ho juntament amb les restes de Colom. A l'arribada a Càdis, Bustamante és enterrat en el Panteó de Marins Il·lustres amb els honors

d'ordenança, i Colom, per disposar-ho la Presidència del Govern, amb el semblar de l'Acadèmia de la Història, és traslladat a Sevilla a bord del iot real Giralda i enterrat a la Catedral sevillana al costat de la porta de Sant Cristóbal. Fins aquí el Periple pòstum de l'insigne Descobridor d'Amèrica.

COMENÇA LA POLÈMICA

L'any 1877 esclata la polèmica. Quan la Catedral Primada de Santo Domingo es trobava en obres, el 10 de setembre, uns treballadors van trobar una cripta situada a la dreta de l'altar major, entre la paret i la cripta buidada pels espanyols en 1795. En la cripta es va trobar un taüt de plom, ben conservat, amb una abreviatura en la cara externa de la tapa que, en lletra gòtica, deia: Yllustre i Esdo. Home Don Cristóbal Colón. El bisbe de Santo Domingo, monsenyor Roque Cocchia, italià, el canonge Javier Billini –el que va comunicar al bisbe, absent per aquell temps, la troballa d'aquesta i d'una altra caixa- l'escriptor Emiliano Tejera i uns altres, van arribar a la conclusió que les restes portades per Aristizábal eren les del segon almirall Diego Colón i no les del seu pare el primer almirall.

No ens detindrem molt en l'anàlisi i conjectures dels enterraments de la família Colom, que serien interminables. Solament farem un breu recordatori, doncs, com ja anticipem, la ciència ens donarà, completa resposta als nostres dubtes

Cristòfor Colón. Suficientment explicat i el més controvertit.

Bartolomé Colom – germà del Descobridor. No està enterrat, com alguns afirmen, en la Catedral Primada de Santo Domingo, sinó que ho està a l'església de Sant Francisco d'aquella ciutat, avui desapareguda, ja que no estava inclòs en el panteó dels Colom, segons l'autorització de Carles I.

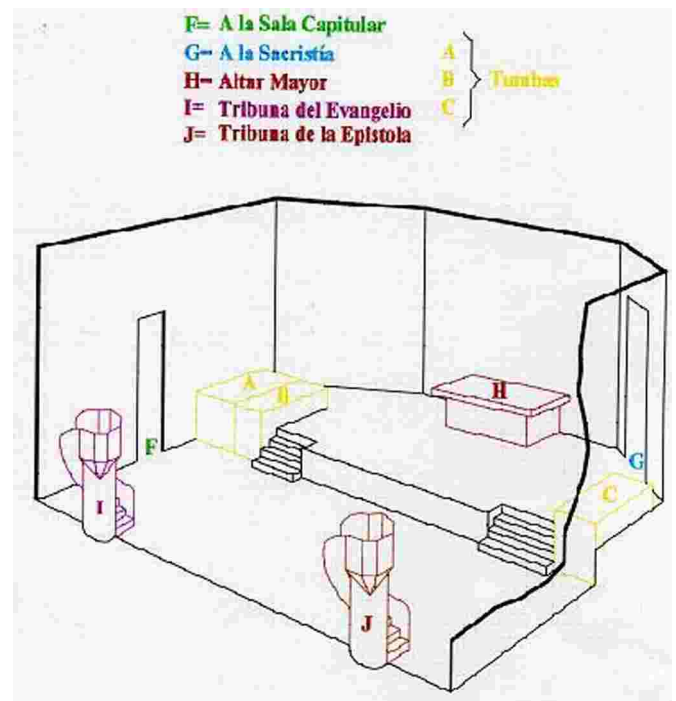
Diego Colom – germà. L'únic de la família les restes del qual estaven en la Cartoixa Sevillana.

Diego Colom - fill. Portat a Santo Domingo per la seva esposa María de Toledo, juntament amb les del seu pare.

Lluís Colom – nét. Primer Duc de Veragua, Marquès de Jamaica. Va morir el 1572 en el seu desterrament d'Orà, on havia estat enviat, pel que sembla, per bigàmia. Portat al monestir de les Cuevas de Sevilla es va perdre el seu rastre i en aquest monestir no va romandre ja que només, com hem dit, estava el cadàver del seu oncle Diego. En aquell any de 1877, el de les obres catedralícies, apareix una segona caixa en el temple dominicà i una suposada placa que deia: L'Almirall

Lluís Colom duc de Veragua, marquès de... (es presumeix de Jamaica). Aquesta suposada placa desapareguda, va tornar a veure's dos anys després misteriosament.

Presentarem ara uns croquis d'Antonio Ballesteros de l'Acadèmia de la Història en els quals es plasmen les diferents facetes del presbiteri de la Catedral Prevalguda. No eren molt aclaridors; però un bon amic nostre, Salvador Urbina, destinat en l'Institut Hidrogràfic, ens els va transformar en el que segueix:

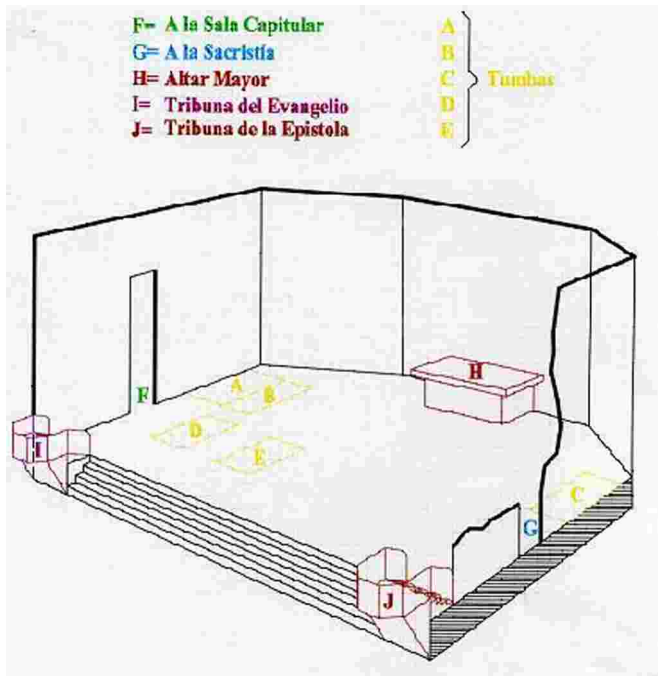
Presbiteri antic

Situa Colom i al seu fill Diego en la part de l'Evangelí (A i B) i al seu nét Lluís en la de l'Epístola (C). Tradicionalment a les esglésies se citava la situació per costat de l'Evangelí i costat de l'Epístola, doncs a dreta o esquerra de l'altar, dependria de la perspectiva de l'observador.

Primera ampliació del Presbiteri

Donades les experiències de la valentia demostrada pel pirata Francis Drake, l'Arquebisbe Pio de Guadalupe Felles, en presentar-se davant la ciutat l'esquadra de Penn i Venables el 1655, modifica el presbiteri retirant els vestigis de làpides i inscripcions, quedant tot ell en un mateix plànol, amb la qual cosa la tradició oral de la situació de les tombes va poder crear confusions, com així va ser, i ja està servida la polèmica.

El 1811 és enterrat (D) el brigadier, capità general

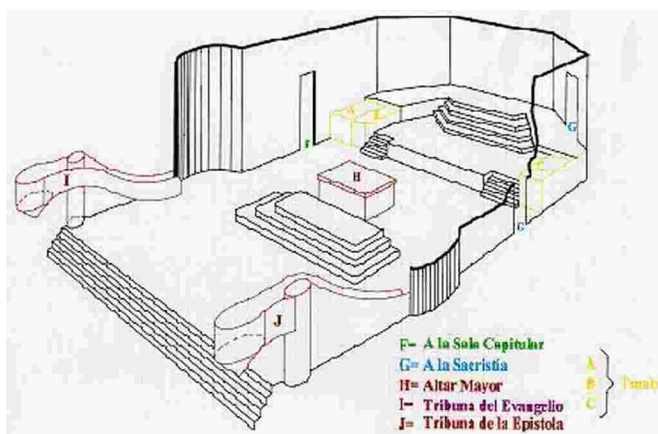
de la illa, Juan Sánchez Ramírez i anteriorment, el 1785, ho havia estat un altre cap d'igual rang, Isidoro Peralta (I); el que indica que amb el temps va ser perdent el caràcter de panteó exclusiu de la família Colom.

Presbiteri actual, referit a l'últim terç del segle XX

Així va quedar després d'aquelles obres el presbiteri, on ja es van destacar els mausoleus distingits.

El 6 d'octubre de 1992, dins de la culminació del Cinquè Centenari del Descobrimient i Evangelització d'Amèrica, es van portar les suposades restes de Colón al Faro del seu nom.

No volem continuar la polèmica, només posarem en dubte les afirmacions de famosos escriptors

dominicans que fins a 1877 existia una tradició, mantinguda viva al poble, de no haver estat realment exhumats en 1795 les restes del primer Almirall. Exemple: el 1785 el periòdic Avenir de la ciutat dominicana de Port Plata, excitava al Govern del general González per demanar al d'Espanya la restitució de les cendres de l'Havana.

El general Luperon, en el mateix any, s'obstinava que tornessin a Santo Domingo, per ser la voluntat de l'Almirall, fós o no espanyola l'illa. El 1876 José Gabriel García en les seves Memòries per la història de Quisqueya –així es deia en els seus orígens l'illa- es queixava amargament de l'acte d'injustícia de portar-se a l'Havana les benvolgudes restes de Colom. Després de viva tradició, gens, perquè cap es va recolzar en ella per a aquest rescat.

El veredict de Cánovas del Castillo, president del Govern, després de sentir l'Acadèmia de la Història Espanyola, va ser: Les restes de Colom jeuen en la Catedral de l'Havana i a l'ombra de la gloriosa bandera de Castella.

L'Armada sempre va considerar com a seus a Colom, Joan de la Cosa i els germans Pinzón, així com a tots els components de la gesta descobridora, i, fa uns dies, el Capità de Fragata, José Carlos Fernández Fernández, va lliurar al director de l'Escola de Suboficials, capità de navili, Enrique González Écija, un llibre titulat El Panteó de Marins Il·lustres, Vida, Homenatges i Història on es recullen les biografies d'aquests insignes navegants i tots aquells que llaurant els mars del món van honrar Espanya servint fidels al Rei.

amèrica

Científics derroquen mites sobre el suposat "cataclisme maia" que provocaria la fi del món el 2012

María Josep Siscar a publico.es

Aquesta inscripció en el Monument 6 de Tortuguero només assenyala una data sobre l'acabament d'un cicle i el començament d'un altre.

Els maies del període Clàssic (250-900 dC) "de cap manera pensar que el seu temps s'anava a acabar el 2012", va afirmar. Els epigrafistes Sven Grönemeyer i Erik Velásquez de la Universitat de La Trobe (Austràlia) van assegurar que l'esmentada inscripció en el Monument 6 de Tortuguero només assenyala una data sobre l'acabament d'un cicle i el començament d'un altre, període en el qual retornaria una de les deïtats maies, el déu Bolon Yokte.

L'astrofísic de la UNAM Jesús Galindo va aclarir que encara que els maies van ser grans astrònoms, ni ells "ni la ciència actual estarien en possibilitats de plantejar un 'fi del món'". El científic va considerar impossible tractar de pronosticar que un cometa "extermini" a la humanitat, "ja que és un esdeveniment que no es pot predir amb exactitud".

Les persones parlen "de les grans erupcions al Sol que succeeixen cada 11 anys, però per sort tenim un escut magnètic que evita que ens afecti", ha assegurat.

Ha indicat que 2012 pot esdevenir una oportunitat per acostar-se, des de coneixements comprovats, a la cultura maia i la astronomia. Va avançar que el 5 de juny de l'any que ve es podrà observar el trànsit de Venus pel disc solar, "una observació que bé van poder realitzar els propis maies".

La historiadora mexicana Laura Cas Barrera va explicar que l'única predicció coneguda dels maies va ser escrita en el llibre Chilam Balam de Ixil al segle XVIII, els quals van reprendre una profecia babilònica divulgada pel savi Beroso del segle III aC, a partir de la qual van anunciar la fi del món per l'any 1887 de la nostra era.

Els experts van concloure que totes les versions sobre la "fi del món" són rumors i llegendes que treuen de context la visió de les antigues cultures. Han afegit que aquest fenomen és part de la necessitat de creure de molta gent com a conseqüència de la inestabilitat política i econòmica o pel canvi climàtic.

Matemàtiques astèques per estalviar: Investigadors de Mèxic i EUA desvetllen els secrets del 'Còdex Vergara'

Gonzalo de Salazar era el senyor de Tepetlaoztoc, un municipi asteca dels voltants de la capital de la Nova Espanya. El conqueridor exigia uns impostos desorbitats als asteques que poblaven aquelles terres però, per renegociar els tributs, els oriünds van elaborar un cens detallat sobre la composició de les seves famílies i les seves terres de cultiu entre 1540 i 1544, que va ser validat pel jutge, Pedro Vázquez de Vergara.

Aquest cens es recull en el Còdex Vergara, un dels pocs manuscrits prehistòrics que van sobreviure al foc dels conqueridors. Ara, un equip de l'Institut d'Investigacions en Matemàtiques Aplicades i Sistemes de la Universitat Autònoma Nacional de Mèxic (UNAM), al costat d'un altre de la Universitat de Wisconsin (EUA) han desxifrat aquest registre de pintura en tela. El cens i cadastre de Tepetlaoztoc

amèrica

recull, a través de minuciosos glifos, com era la casa familiar, el rang d'edat del pare, la mare i els fills i la seva posició social. I a més, mapeja els terrenys que pertanyien a cada família i el tipus de sòl de cadascun, per poder calcular així quant podien conrear i, per tant, quants impostos podien pagar.

"Per a ells va ser important perquè van poder demostrar al jutge Vergara que els estaven cobrant de més, però per a nosaltres és un dels pocs documents amb informació de les matemàtiques astèques", explica Clara Garsa, matemàtica que ha participat en la investigació.

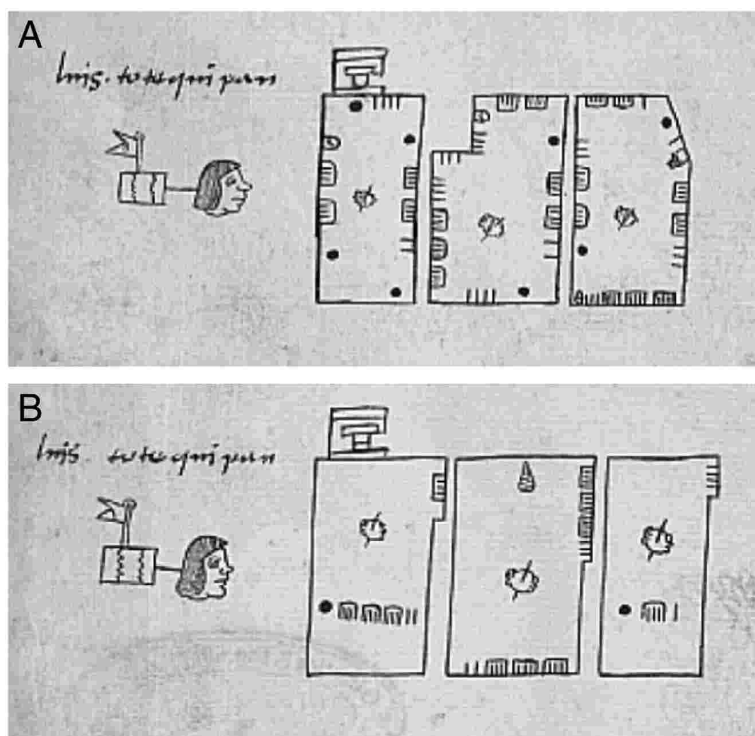
En els glifos es descobreix que aquest poble prehistòric tenia un sistema de mesures homogeneïtzat, basat en el tlacuahuatl, una unitat que equival aproximadament a 2,5 metres, amb les seves respectives fraccions: una mà representa 1,5 metres; una fletxa, 1,25 metres; un cor, un metre; un braç, prop de 0,83 metres, i un os, 0,5. A més, eren capaços de calcular àrees, que expressaven en tlacuahuatls quadrats, encara que no hi ha evidències que tinguessin formes de determinar els angles. "És fascinant que entenguessin el concepte abstracte d'un àrea i sabessin calcular-ho sense saber de trigonometria", subratlla Garsa.

erò així es mostra en el còdex, on es mapejen 367

parcel·les. Els detalls dels plànols, rius, camins i pujols van facilitar el treball als investigadors, que van poder identificar part del territori censat, unes 38 parcel·les, amb un municipi actual. En aquesta comparació, es va calcular que el marge d'error entre l'àrea real i l'estimació asteca era d'un 10%. La troballa també va permetre veure que els terrenys eren relativament plans, perquè en la projecció asteca no hi ha senyals que prenguessin en compte el relleu del terreny. Les incògnites queden obertes, però per a Garsa el resultat comporta que "necessàriament" tenien una fórmula per calcular les àrees i recorda que "sense registrar l'angle o les diagonals dels polígons nosaltres no podem determinar l'àrea", explica Garsa.

Una de les hipòtesis és que usessin la regla de l'agrimensor, perquè "en molts casos es compleix aquesta mesura". Aquest vell truc consisteix en promitjar les longituds dels costats oposats d'un quadrilàter i després multiplicar-les, però sempre donaria la superfície màxima que podia tenir aquest polígon. "Seria normal, perquè per conrear són millors els terrenys d'angles grans, no convenen els estrets", afegeix Garsa.

La UNAM està preparant una edició limitada del Còdex Vergara on es reproduiran, pàgina a pàgina, els pictogrames del cadastre de Tepetlaoztoc.

cathistòria

Bon cop de fal·lus! **Bernat Ferrer Naciódigital.cat**

L'etnomusicòleg Jaume Ayats publica el llibre "Els Segadors. De cançó eròtica a himne nacional"

El músic i professor d'etnomusicologia a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) Jaume Ayats acaba de publicar el llibre-CD *Els Segadors. De cançó eròtica a himne nacional* (L'Avenc), que sortirà a la venda dijous i es presentarà públicament el 26 d'octubre a Barcelona, en el qual assegura que l'himne de Catalunya "es basa sobre una melodia antiga, de caire eròtic, que cantaven els segadors d'arreu del país mentre segaven i volien fer-se veure davant de les pageses."

Els cabdills de les revoltes que els segadors van protagonitzar el 1640 a Barcelona, com el Corpus de Sang, haurien aprofitat aquesta melodia de temàtica pagesa i caire eròtic, "per tant, d'allò més popular", -apunta Ayats-, per afegir-hi una lletra similar a l'actual, que exaltés els ànims guerrers dels revoltats. "Des d'un punt de vista publicitari, podríem dir que va ser una gran estratègia de l'ideòleg d'aquesta fusió", exposa l'autor.

Segons Ayats, la versió eròtica que coneixien tant els segadors com la resta de la població abans de 1640 tenia estrofes tan picants com les següents: "Segador bon segador, voleu segar un camp de civada? 'és sembrada en un hortet a riera al mig hi passa. De dies no hi toca el sol, i de la nit, la rosada. 'és a sota el davantal, a camisa me l'amaga. Segador que hi segarà, genollons tindrà d'anar. ntre mig de dos comàs al mig de dues muntanyes."

D'altres variants de la mateixa cançó també contenien expressions com "Sega-me-la arran, tres pams enlaire!", d'altres explicaven amb tot de detall "com el segador se'n va a pixar i es troba la filla d'un argenter que li pregunta quantes garbes n'ha lligades, i aquest li respon que "38 ó 39, a la ratlla de 40"...". Segons que ressalta l'autor de l'estudi, "totes aquestes lletres contenen unes metàfores molt boniques, d'un erotisme molt clar", en què es ressaltava que els segadors "eren gent

ben dotada, perquè les noies se'ls miessin quan entraven a les viles". Així, sobre la base melòdica d'aquesta cançó, els revoltats de 1640 hi haurien afegit una lletra molt similar a l'actual, així com la tornada, per aconseguir que les seves reivindicacions s'estenguessin per tot el país gràcies al boca-orella.

Recorreguts paral·lels

"La versió eròtica i la versió de guerra arriben perfectament vives al segle XIX, en paral·lel", explica Ayats a Nació Digital, per bé que la versió eròtica gaudia de molta més popularitat que la militar. Per evitar que es perdés, a principis de segle, el filòleg Manuel Milà i Fontanals va publicar la lletra de la versió guerrera a partir del testimoni oral de la mare de Jacint Verdaguer, però sense especificar-ne la melodia.

Anys més tard, el 1880, el compositor Francesc Alió va topa-se amb l'escrit de Milà i Fontanals i va tornar a ajuntar aquella lletra guerrera amb la melodia de la cançó eròtica que li va cantar el canonge Jaume Collell. "Alió va veure que una i altra versió casaven completament, i les va tornar a mesclar", exposa Ayats. De fet, oficialment, es considera que Alió és l'autor de la música de l'himne actual.

És a partir de llavors, i sobretot gràcies a la intervenció del tipògraf d'ideals llibertaris, maçons i espiritistes Emili Guanyavents -que va fixar la lletra actual-, que *Els Segadors* van esdevenir un veritable himne nacional, difós sobretot pels cors obrers estesos arreu de Catalunya.

Així va ser com, ja a la I Guerra Mundial, La Marsellesa i *Els Segadors* van ser pràcticament himnes sinònims per als partidaris dels aliats, assenyala l'autor, i el Parlament va declarar-l'ho himne oficial de Catalunya el 25 de febrer de 1993.

Segons Ayats, la versió d'*Els Segadors* que es coneix com a històrica -la que a la tornada proclama "Segueu arran, que la palla va cara!"- en realitat data de 1951, sobre la base de la lletra de Guanyavents, "per mirar d'evitar la censura franquista".

Sigui d'una manera o d'altra, la versió primigènia de caire eròtic va anar perdent força durant tot el segle XX, fins ara. Tot amb tot, Ayats apunta, emocionat, que encara ara l'ha pogut sentir cantada de viva veu per part d'avis pagesos que la recorden. "Semblen elements d'una ficció, però són dades del tot certes. No és un objecte d'una història passada sinó que és un artefacte actiu en l'imaginari present", conclou.

cathistòria

Trobades les restes de set homes prehistòrics, de fa 3.800 anys a l'estació de la Sagrera.

R.C. per a elperiodico.cat

Els vestigis de tota mena, de la prehistòria al segle XIX, destapats per les obres de l'AVE en els quatre quilòmetres del corredor ferroviari la Sagrera-Sant Andreu segueixen creixent. Els arqueòlegs que treballen en aquesta vasta zona des del 2008 ja havien trobat, com va informar aquest diari, 59 enterraments i estructures de diversa índole d'origen neolític, iber, romà, medieval i modern, en un total de 16 punts. Ara ha aparegut un nou enclavament funerari amb les restes d'almenys set homes prehistòrics en un fossat situat dins del que serà el recinte de la futura macroestació de l'AVE, a poca distància de la ronda i el parc de Sant Martí.

Tècnics de l'empresa especialitzada Codex, la mateixa que ha intervingut durant quatre mesos 500 metres més al nord en la ja desapareguda vil·la romana del pont del Treball Digne, porten a terme les excavacions sota la supervisió del Museu d'Història de Barcelona (Muhba).

La informació obtinguda fins ara sobre el tipus de fossat, que té una cambra contigua, avala la hipòtesi que l'enterrament correspondria a la transició entre les èpoques del neolític final i del bronze inicial, al voltant de 1.800 anys abans de Crist, és a dir, 3.800 fins avui. Per datar amb precisió la troballa està previst realitzar als ossos les proves del carboni 14.

HOME ADULT / El primer dels esquelets s'ha localitzat a la part alta del pou i, segons els arqueòlegs, pertany a una persona adulta del sexe masculí. Tenia les cames recollides en una postura forçada, cosa que indica que va ser dipositada en aquest lloc dins d'un fardell lligat. De l'estat de les restes es dedueix també que aquest home va patir una fractura de peroné.

L'individu ja ha estat traslladat al centre de conservació i restauració que el Muhba té a la Zona Franca, on es faran els tractaments de conservació necessaris i els estudis anatòmics. En nivells inferiors del pou s'ha constatat l'existència de com a mínim sis enterraments més. S'està fent ja l'excavació dels dos primers, dels quals de

moment només s'han documentat els respectius cranis. Totes aquestes restes es portaran igualment al centre de conservació del Muhba.

Davant la importància del nou descobriment, del qual encara no s'ha pogut fixar el període històric d'activitat, s'ha reforçat la presència d'arqueòlegs i s'han paralitzat, en el cercle d'influència, les obres de l'estructura de l'estació. Al costat del pou funerari també s'ha pogut excavar, segons relaten els tècnics de Codex, l'espai d'una foguera i alguns nivells de terreny amb restes de ceràmica prehistòrica feta a mà. Aquestes troballes podrien indicar que allà hi va haver una ocupació de dimensions més importants de la qual, no obstant, no s'han conservat altres vestigis. En aquest mateix lloc ha aparegut igualment un tram de camí i dos murs del segle XIX, amb restes d'estructures d'alguna activitat productiva.

cathistòria

Els Llària i la bandera de la marina de guerra catalana

Pep Bermejo

Instat a desenvolupar més àmpliament el tema de l'antiga bandera de la marina catalana, aportant el que se per transmissió oral o per la lectura de les memòries de navegants d'excepció, amb els que d'una o d'una altra forma he estat sortosament relacionat, tractant a més d'establir relació entre el que com explico coneixia i el que historiadors investigadors del tema han publicat i, exposant finalment les meves conclusions, he cregut necessari fer aquest comunicat, per als membres de la Confraria a la que m'honoro de pertànyer i per aquells interessats del tema que vulguin estar informats i fer-se una idea real del fets. Per determinar el desenvolupament històric de la família del Llària, i la seva connexió amb l'antiga bandera de la marina catalana, he cregut oportú consultar diferents autors que donessin informació sobre, la nissaga, l'heràldica, l'època i el seu context, consultant prestigioses publicacions com la Gran Enciclopèdia catalana, la Història de la marina catalana, la Història de Catalunya, les Arrels de Catalunya, Memòries i apunts dels següents senyors:

Josep Maria Benet i Jornet
Maurice de Brossard
Maria Mercè Costa
Antoni-Lluc Ferrer
Armand de Fluvià
Arcadi Garcia i Sanz
José Giménez
Josep Mercader
Ramon Muntaner
Ferran Soldevila
Oriol Verges

Nissaga dels Llària

Dins de l'extensa família dels Lauria o Lloria o Llària en l'esdevenir del temps, no tots el membres, que de línia directa han mantingut el cognom, tenen a veure amb el tema que ens ocupa. En primer lloc faré un succinta relació, a continuació passaré ha estudiar a aquells Llària que han tingut a veure amb el tema principal, que és la relació heràldica amb l'antiga bandera de la marina catalana.

Roger de Lauria

És molt probable que el cognom sigui d'origen toponímic, doncs el primer personatge que té a

veure amb nosaltres és el cavaller calabrès dit Roger, de la localitat de Lauria en el Basilicat. No es coneix la data de naixement però sembla molt probable que morís a la batalla de Benavent l'any 1266.

Malgrat tot no és inversemblant la teoria que assenyala que el topònim vingui de la senyoria i que la població agafés el nom del seu natural senyor. Era amic i servidor d'en Manfred I de Sicília. Casat amb Bella d'Amichi, dama de la infanta Constança i senyora de la Vall de Seta al Regne de València.

Roger de Lauria o Lloria i D'Amichi, l'almirall El personatge clau del nostre estudi. Nat a Escalea de Calabria l'any 1250 i mort a València l'any 1305. Fill de Roger i Bella i casat amb Margarida Lancia en primeres núpcies i amb Saurina d'Entença en segones.

Va servir els reis Jaume I, Pere II, Alfons II, Jaume II, Frederic II, durant els seus regnats i en alguns casos durant l'època en que foren infants o prínceps i participaren en accions bèl·liques. Fou nomenat almirall de la flota catalana el 1283 i almirall de la Santa Seu l'any 1297 com a títol, aquest darrer, més aviat honorífic.

Fills de l'Almirall foren:

- . Beatriu de Lloria i Lancia (mare d'Alfons Roger de Lloria).
- . Jofredina de Lloria i Lancia
- . Hilaria de Lloria i Lancia (baronessa de Lauria, comtessa de Marsico i mare de Ruggiero Sanseverino i Lauria comte de Mileto).
- . Rogeró de Lloria i Lancia (baró de Cocentania, mort als 22 anys quan anava a casar-se amb la filla natural del rei de Nàpols; testà a favor del seu germà Berenguer).
- . Berenguer de Lòria i d'Entença (l'hereu dels Lloria per testament i per ser el més gran dels barons; Almirall i capità de la Companyia catalana de l'orient).
- . Robert de Lòria i d'Entença.
- . Carles de Lòria i d'Entença.

Els Lloria de Grècia

Joan de Lloria

Fill d'en Joan de Lloria i d'Amichi; Fou resident a Grècia als ducats de Neopatria i Atenes i inicia la branca dels Lloria a Grècia, Lloctinent del seu germà i Veguer de Tèbes; mort a Tebes probablement al 1381.

Roger de Lloria

Un altre personatge d'interès que es confon, a vegades, amb l'almirall. Les seves gestes com a

cathistòria

cap de la Companyia catalana de l'orient formada en part per almogàvers, són evidents i va gaudir de notable fama. Fill d'en Joan i resident a Tebes. Mariscal de la companyia catalana i Vicari dels ducats. Cap de la revolta contra el lloctinent Pere de Pou, l'any 1362. Absolt dels càrrecs, fou anomenat com a recompensa oficial major i vicari general de les Terres d'Orient. Hàbil polític conreà l'amistat del poderós soldà Murad I de Turquia, amb el que va signar pactes i segellar aliances. Mort a Tèbes el 1370.

Els seus fills foren:

Joan de Lloria

Francesca de Lloria

Els Lloria de Sicília

Joan de Lloria i d'Amichi

Els seus fills foren:

. Roger de Lloria

. Nicolau de Lloria Pare d'Isabel de Lloria Comtessa de Geraci. Nicolau i els seus fills abandonaren Grècia a la pèrdua d'Atenes l'any 1388, i s'instal·laren a Sicília.

Anys més tard de nou apareixen els Lloria com a oficials reials, el més destacat fou:

Roger de Lloria anomenat el Puntignano. Capità de la companyia catalana reconstituïda, lluità contra els grecs i reconquistà Tèbes en poder del gascons de Navarra, aliats del grecs. Tingué un germà anomenat Antoni i es creu que eren fills de Perelló de Lloria, a la vegada fill natural de l'almirall a la seva vellesa.

La darrera Lloria

El darrer membre de la família en línia de consanguinitat fou Maria Roger de Lloria i de Maguerola, abadessa de Vallbona morta l'any 1714. Són actuals dipositaris de bens i cognom els marquesos de Bàrcena que es van passar a dir Borràs de Lloria. El cognom a sofert variacions en el transcurs de més de 700 anys i trobem variants que son Lauria, Lloria, Llúria i Roger de Llúria no descartant d'altres alternatives gregues i italianes.

Els Roger de Lloria objecte especial de la comunicació

Roger de Lloria, l'almirall

1250: Neix a Escalea de Calaria, fill de Roger de Lauria i Bella d'Amichi.

1262: Acompanya a la seva mare a Montpeller per assistir a la boda de l'infant en Pere.

1269: Forma part del seguit de l'infant en Pere durant la visita d'aquest a Toledo i Madrid.

1270: Rep d'en Jaume I la copropietat amb la seva mare de la vall de Seta a la Cocentaina.

1273: A instància de l'infant en Pere és armat cavaller i maridà amb Margarida Lancia.

276: Jaume I el nomena alcaid de la Cocentaina i el faculta per repoblar-la.

1278: Pere II, ja rei l'hi dóna la prerrogativa per nomenar oficials a la Cocentaina i Alcoi i és nomenat substitut del procurador general de València.

1282: Acompanya al rei a les campanyes d'Àfrica i Sicília.

1283: És el primer cavaller del anomenats "Els quaranta del rei" que signaren el desafiament contra Carles I de Nàpols.

1283: El rei el nomena almirall.

1283: Custodià a la reina Constança i als seus fills a Sicília.

1283: Obtingué la ressonant victòria contra els angevins a Malta, ocupà l'illa i l'annexionà a la corona.

1283 i 1284: Derrota al front de l'esquadra de galeres, naus i llenys als angevins a la badia de Nàpols i fa presoner al príncep de Salern, que enviat a Catalunya servirà per obtenir la llibertat de Beatriu germana de la reina Constança, presonera dels napolitans.

1284: Acompanyant de l'infant Jaume a les campanyes del sud d'Itàlia, feu una expedició a Gerba antiga possessió del sicilians els derrota i ocupa l'illa per formar part de la corona.

1285: Alfons II li'n donà la investidura de senyor.

És molt probablement el moment en que les armes del Lloria passen de tenir dues barres d'argent horitzontals sobre camp d'atzur a tenir en diagonal descendent tres barres d'atzur sobre camp d'argent, s'especula que el motiu fou l'ennobliment del cavaller al ser nomenat senyor d'aquí que el camp varií i s'ennobleixi, encara que en essència manté els elements del escut vell.

És també molt probable que al ser l'estendard de

cathistòria

forma quadrada per figurar com a ensenya de les galeres la diagonal fos la forma més adient.
1285: El rei en Pere II el crida davant l'invasió francesa, reuneix les seves naus i derrota als francesos per mar a les illes Formigues, ocupa els ports naturals de Roses i Cadaqués i inicià la persecució per terra fins a fer-los retirar-se fins al coll de Panissars.

1285: Lluitant a Mallorca amb el seu estol de galeres en ajut de l'infant Alfons, rep la notícia del seu natural senyor i amic el rei en Pere, assisteix a la coronació d'Alfons.

286: Nomenat valedor, porta la trista nova a l'infant Jaume que es coronat rei de Sicília.
286: Aconsegueix que Jaume i Alfons signin un pacte d'ajut militar del que és nomenat dipositari.
1287: Fa una incursió a la Provença.

1287: Efectua amb les seves naus una incursió al mar de Sicília i pren la ciutat d'Agosta.
1289: Derrota a la flota francesa, el rei de França es veu obligat a demanar una treva a la que es sumaren els sicilians, la signatura tingué lloc a Gaeta.

1291: Després de fer incursions pel nord d'Àfrica torna a Catalunya i poc després mor el rei Alfons.

1292: Acompanya a l'infant a la seva coronació com a Jaume II.

1292: Maridà en segones núpcies amb una joveneta que no arribava als vint anys, Saurina d'Entença. Els beneficis reials com a regal de noces d'interès per a la corona l'enemisten amb Bernat de Sarrià, amb qui mantindrà un llarg litigi.

1292: Forma part del seguit del rei a les vistes amb Sanç IV de Castella per pactar el matrimoni d'aquell amb la infanta Isabel.

1292: A Calatayud en unes justes venç al cavaller murcià Berenguer Arnau.

1292: Enviat a Sicília pel rei Jaume II per tal d'ajudar a l'infant Frederic, recupera tots els territoris i efectua unes expedicions a les illes gregues.

1295: Participà en les negociacions que portaren a la avantatjosa pau d'Anagní.

1295: S'oposà a la cessió al papa Bonifaci VIII de l'illa de Sicília que proposaven aquest i el rei Jaume, aportà les seves naus a Frederic que va ser coronat rei pels sicilians.

1297: El rei Jaume trenca els pactes amb la Santa seu i Bonifaci fa presoner a l'almirall.

1297: Aconsegueix fugir i reunir-se amb la seva esquadra. Ajuda al rei, i el Papa a de signar capitulacions, anomenar a Roger almirall de la flota pontifícia, amb plens poders i retornar a Catalunya tots els territoris ocupats durant els pactes.

1303: Les seves tropes passaren a formar estol distingit de la Companyia catalana d'orient. Mantingueren tan la flota com les tropes de terra,

l'estendard i foren capitanejats pel seu fill Berenguer i més tard Pel fill de Joan de Lòria de nom també Roger.

1304: Recuperà Tivissa després d'un llarg plet contra Guillem d'Entença.

1305: Mor a València i per exprés desig, és enterrat a Santes Creus al peu de la tomba del seu gran amic i rei Pere el Gran.

Roger de Lloria, el mariscal de la Companyia catalana de l'orient formada en part també per almogàvers.

Fill d'en Joan de Lloria, nat probablement a Neopatria al voltant de 1321, encara que no es pot assegurar de forma absoluta sembla que és molt probable, i mort l'any 1370.

1354: Mariscal de la Companyia catalana.

1362: Capitanejà la revolta contra el lloctinent Pere de Pou.

1362: Vicari governador dels ducats.

1363: Feu aliança amb el soldà Murad I i conquerí de nou Atenes en mans del venecians.

1364: Donà la pau als territoris de nou reconquerits, amb aliances y pactes.

1365: Anà a Venècia i obliga a la Sereníssima a pagar despeses de guerra i a firmar prioritats i acords comercials.

1365: Frederic III l'absolgué del fets d'en Pou i l'anomenà oficialment vicari de totes les terres de Grècia els ducats d'Atenes i Neopatria i la ciutat i província de Tèbes.

1367: Restablí tots els territoris a la corona de Catalunya.

1367: Ennoblit a la senyoria ocupà el castell d'Estir per compra a Ermengol de Novelles.

1370: Mort a Tèbes

Confusió històrica

És molt freqüent la confusió entre els dos Roger de Lloria, probablement per desfiguracions de la nostra historia a la que tan freqüentment estem acostumats, tots dos són de la mateixa nissaga encara que evidentment ni tan sols coetanis.

Alguns breus apunts històrics

Els almogàvers

Els almogàvers eren soldats de fortuna dels que es té notícia des del segle XIII, al servei del regnes ibèrics, contractats per defensar fronteres i fer incursions als regnes de taifes.

Eren probablement en el seu inici gent de les terres de Conca, tropes d'infanteria enquadrats en disciplinades unitats els seus caps rebien el nom d'adalils i almugatens, noms evidentment d'origen àrab. Ells mateixos disposaven l'intendència i fabricaven les seves armes, per altra banda ben

cathistòria

simples encara que no menys eficaces. En el sarró portaven menja per dos o tres dies, anaven armats de coltell, llança i dards. Vestien la gonella, camisa molt curta, polaines i avarques de cuir. La frugalitat, la resistència i l'agilitat eren les seves millors armes en però. S'extingiren a les darreries del segle XV amb les empreses marítimes de Sicília i Sardenya.

La Companyia catalana de l'orient

La Companyia catalana de l'orient neix al voltant de 1282 i fou reclutada per Pere II i enviada a lluitar a Sicília.

Nodrida per almogàvers que procedien no ja de la serra de Conca sinó més aviat de gent de la frontera del sud, d'Alacant i Múrcia i també per unitats de diferent procedència i especialitats militars.

El moment culminant de la Companyia es situa als voltants de 1302, comandada per l'alemany Roger de Flor, el seu cognom, Blume, es va traduir al català, portant com a lloctinents a Berenguer d'Entença i Bernat de Rocafort. La companyia s'assentà als comtats de Grècia a partir de 1319. La companyia Catalana va quedar reduïda a l'esquadra del Lòria única flota al servei de Catalunya, no és d'estranyar, doncs, que la marina de guerra catalana arbores l'estendard del Lòria. Donada l'anomenada de la Companyia, constituïda a les seves darreries, quasi exclusivament per almogàvers. Aparegué de nou amb les seves banderes, encara que fruit d'un reclutament de la Generalitat entre els joves catalans els anys de 1640 i 1652 en la guerra contra Felip IV. De 1793 a 1795 aparegué durant la Guerra Gran. L'any 1810 va de nou ser reconstituïda per la Junta superior de Catalunya durant la guerra del francès. Com a argument patriòtic fou ben utilitzat fins al segle XIX amb la renaixença.

Aclariment sobre les diferències conceptuals d'escut, armes, camp, penó, estendard i bandera.

L'escut adopta formes semblants a la que en justes i batalles empraven els cavallers. Les armes seran els dibuixos de formes geomètriques o representatives simbòliques en funció dels fets que han donat lloc a l'atorgació que el rei, mitjançant el patge d'armes, ha fet a un cavaller. Sigui per diferents fets o per unions matrimonials, els escuts d'armes poden tenir més d'un dibuix que representa als fets o famílies unides. El camp és el fons sobre el que es pinten els signes o símbols, els camps d'argent i d'or són els que representen més vàlua i els esmaltats d'atzur, sinople, guls, sable o pardí els de menor categoria.

Com a regla general el camp te més superfície que els símbols.

Només queden representats dos metalls l'or i l'argent i quatre esmalts, blau que se'n diu atzur, verd que és el sinople, vermell que són els guls, negre que és el sable i se'n diu pardí quan la figura que es representa es fa amb els seus colors naturals com correspondria a un arbre, una casa, un ocell...

El penó o pendó és una bandera que es penja en sentit vertical en lloc d'horitzontal fixada a una petita verga. Els penols de la qual estan units a la galeta del pal mitjançant un peu de gall. Altre variant és referida a un pal amb un pic horitzontal a la part superior essent unida la bandera al pal i al pic.

L'Estendard, bandera que acostuma a no tenir les relacions alt llarg de 2 x 3, això malgrat tot, no es regla fixa. Representa a un estament a un cos d'exèrcit o a un cap militar encara que és aplicable a d'altres societats o als seus caps.

La bandera, que fora de molt rares excepcions és de forma rectangular, guarda la proporció 2 x 3, representa normalment a un estat, a una nació, a un cos d'exèrcit, a un estol, a una corporació...

Unides directament a un pal o hissades mitjançant una drissa onegen horitzontalment. uan una bandera compleix la condició de tenir la proporció esmentada de 2 x 3 se'n diu quadra, si la part exterior esta tallada en forma de dues puntes rep el nom de corneta, si la proporció es de 2x2 quadrada, si és de forma triangular allargada, més o menys, gallardet i si el triangle és equilàter o quasi, gallardetó.

Heràldica de les armes dels Lloria

Consta que les armes del cavaller Roger de Lauria, tan a l'escut com la bandera o estendard estaven constituïdes per dues barres horitzontals d'argent sobre camp d'atzur.

L'any 1285 Alfons II li donà a Roger de Lloria l'investidura de senyor. És molt probablement el moment en què les armes del Lloria passen, de tenir dues barres d'argent horitzontals sobre camp d'atzur a tenir en diagonal descendent tres barres d'atzur sobre camp d'argent, s'especula que el motiu fou l'ennobliment del cavaller al ser anomenat senyor d'aquí que el camp varií i s'ennobleixi, encara que en essència manté els elements del escut vell.

És també molt probable que al ser l'estendard de forma quadrada per figurar com a ensenya de les

cathistòria

galeres la diagonal fora la forma més adient. Trobem referències al fet que la casa de Barcelona, posteriorment dita de Catalunya i Aragó o d'Aragó i Catalunya, no disposava de vaixells que fossin de la seva propietat i en tot cas, el nombre d'unitats era ben petita, els estols o esquadres, especialment de galeres eren propietats dels seus armadors que actuant com a cors, participaven en accions armades que podien portar certs beneficis. Cal dir que Maria Mercè Costa assevera que l'estol era d'en Roger de Lloria i que Arcadi Garcia parla de la marina catalana sense esmentar-ho.

Ara bé, és evident que segons podem llegir el moment cabdal de la història que comentem, és la batalla de Nicodemo, probablement ningú està més autoritzat que l'Arcadi Garcia per parlar del tema i en el corresponent apartat de la seva Història de la Marina Catalana, ens diu que sols la galera del rei Alfons II arborà abans d'entrar en combat la bandera de les barres, cal pensar que es tractava de la bandera de les quatre barres, per diferenciar-se de les altres naus, això per tant permet aclarir que la resta dels navilis, l'estol d'en Roger de Lloria, portaven la bandera o estendard de les tres barres d'atzur. Per tant la marina de Catalunya arborà la bandera de les tres barres d'atzur com a mínim en el període de 1270 a 1390.

Armand de Fluvià cita que l'any 1303 les tropes d'en Roger passaren a formar estol distingit de la Companyia catalana d'orient. Mantingueren tan la flota com les tropes de terra, l'estendard de la companyia fou el dels Lloria, foren capitanejats pel seu fill Berenguer i més tard Pel fill de Joan de Lloria de nom també Roger.

Així doncs des del moment que l'Estol dels Lloria, passa a formar part de la companyia i que aquesta solament compta com a esquadra, en les galeres i naus de transport dels Lloria l'estendard és bandera de les naus catalanes a orient com ha estat a Catalunya.

Després adoptaran la bandera de les tres barres en les successives mobilitzacions de 1640, 1793 i 1810.

En Josep Mercader, Comandant de la defensa de Costes de Barcelona l'any 1937 a Miramar de Montjuïc afirma que la bandera dels Llúria encara que per poc temps, fins a la unificació de l'exèrcit popular, va ser arborada pels vaixells de vigilància. Això és corroborat per en José Gimenez, Capità de la Marina Mercant embarcat als Pailebots que mantenien la comunicació amb les Illes. Consta, segons Maurice de Brossard que les naus

a la Mediterrània empraven com a bandera distintiva la del seus armadors fins a confondre, aquest estendard amb el de la ciutat, gremi o institució, que tenia prerrogatives per fer-ne us.

La bandera de Sant Marc. Que fou i es de la ciutat de Venècia, era en els seus començaments sols de l'arquebisbe i la seva catedral, més endavant fou també dels estols venecians al ser la sereníssima qui armava les naus, tot i ser una república va prendre l'estendard del símbol de l'evangelista en or sobre camp de guls.

La senyera, quatre barres de guls sobre camp d'or, bandera de Catalunya, encara que amb els anys ha estat així, en principi corresponia als comtes de Barcelona. Els de Montcada portaven set perles d'or sobre camp de guls i els d'Urgell un escut escaquejat de sable i argent i després al fer-se titularis de la casa de Barcelona afegiren les quatre barres de guls en quatre quaters en diagonal, col·locats de forma alternada. El poble de Catalunya en els seus principis arborava la bandera de Sant Jordi i els ciutadans de Barcelona el penó de Santa Llúcia.

L'escut i la Bandera de la ciutat de Barcelona al tenir els seus comtes l'hegemonia i vassallatge dels altres comtats va establir-se al estil de Roma S.P.Q.B. "Senatus et populusque Barcino" i, per tant, va crear una bandera de quatre quaters en els que s'alternaven les creus de Sant Jordi i les quatre barres de la casa de Barcelona, com a símbol de que el poder era compartit pels comtes i el seu poble.

Tot això serveix per aclarir que, era natural que com en altres casos, es convertís la bandera d'estol de la família dels Lloria, en l'habitual que s'utilitzava com a bandera del col·lectiu, reservant-se pels comtes-reis l'ús de la senyera.

Tinguem present que la història de la nostra marina es la història del cors, doncs no eren els comtes qui armaven l'esquadra, sinó que contractaven armadors interessats en el rendiment probable al crear les esquadres, fet que solament en comptades ocasions variarà. Quan en anys i lleves posteriors es crea un estol armat, és natural que es tornés a arborar el pavelló de les barres d'atzur. La darrereria i ja en el segle passat, tenim la darrera ocasió en que va utilitzar-se.

És ben cert que no queda consignat en el llibre del consolat de mar, que fos utilitzada la bandera del Llúria com a bandera de la marina catalana, però aquí cal considerar el extrems següents: El llibre va començar a compilar-se a les darreries

cathistòria

del segle XIII no es va publicar fins al XV. És evident que descriu totes les qüestions comercials i també aspectes referits a preses i combats, però referint-se sempre als perjudicis i beneficis que poden esdevenir.

Que en lloc indica res pel que fa a banderes o estendards.

Que ni tan sols parla de la senyera.

Caldrà entendre que la marina mercant, no tenia excessiu interès per aquestes qüestions i que, en tot cas, la bandera correspondria a l'armador cosa que abundaria en els criteris exposats, i avalaria el criteri d'utilitzar la bandera o estendard que tradicionalment havia estat utilitzada. Per altra banda la bandera apareix a escuts i banderes nacionals de repúbliques sud-americanes a les que els catalans contribuïren d'una o altre forma a la seva independència i abolició de l'esclavitud.

Post Escriptum

Havent demanat algunes confirmacions al Ministeri de Defensa han tingut l'amabilitat de donar-me informació que, d'alguna manera, ve a complementar el que ja hem dit al llarg de la comunicació.

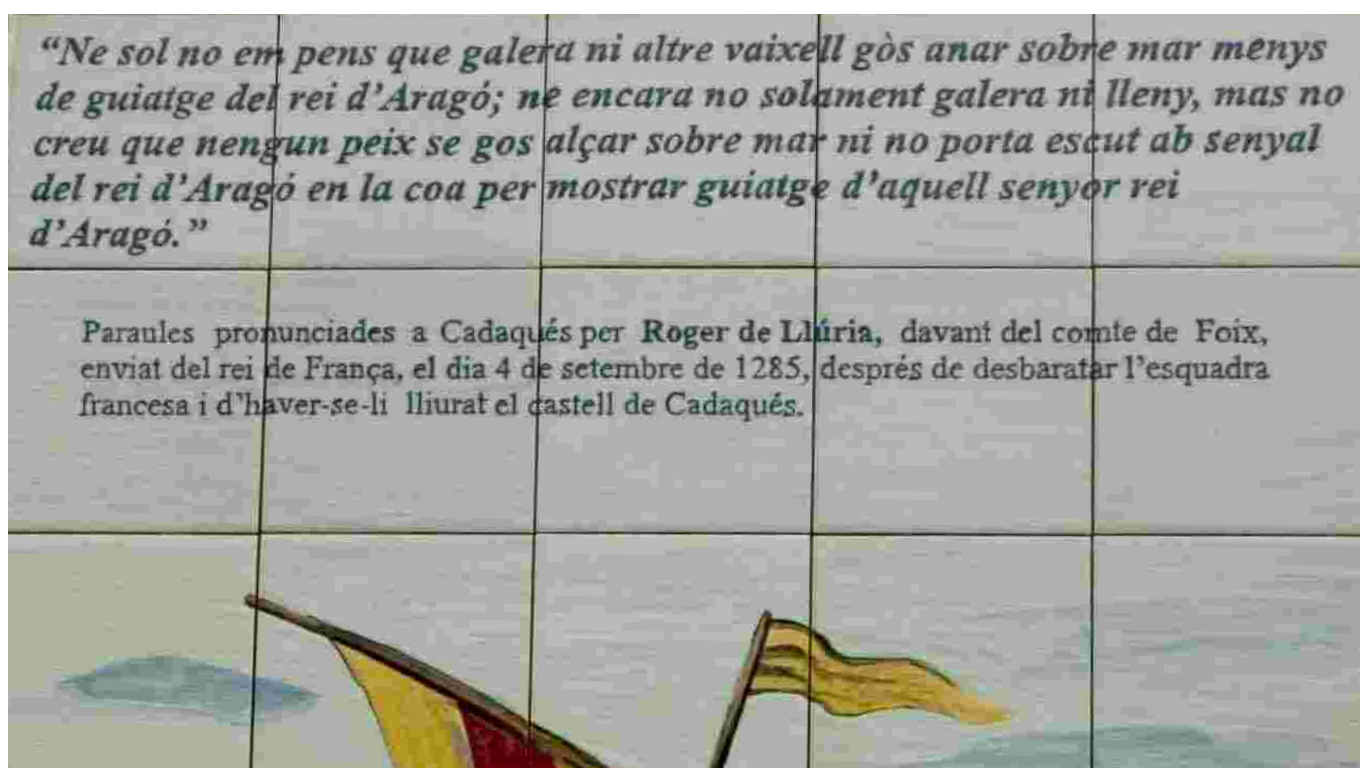
Dins l'exèrcit de terra existeix una unitat, la segona bandera paracaigudista anomenada "Roger de Lauria", que té com a estendard la bandera dels

Llúria de les tres barres d'atzur sobre camp d'argent.

De nou ve al cap la confusió històrica en la que ens movem. Els dos Roger de Lloria, l'almirall i el mariscal, es confonen en la mateixa persona, doncs, entre les accions bèl·liques atorgades segons m'expliquen, està la batalla al Nicodemo, que correspon evidentment a l'almirall i per altra banda, la divisa de l'esmentada bandera paracaigudista és, curiosament, en català: Desperta ferro!

Ve a corroborar aquesta informació del Ministeri de Defensa el fet de la implicació històrica de la relació entre la bandera de la casa dels Lloria com a bandera de la nostra marina i com a bandera en el segon període de la Companyia Catalana de l'Orient, època en que en Roger de Lloria (el mariscal) comandava la companyia. La primera època, sota el comandament d'en Roger de Flor com a cognom catalanitzat de l'alemany Blume, l'estendard de la companyia corresponia a les armes del seu cap.

He trobat versions d'aquesta bandera. La primera d'una rosa d'atzur sobre camp d'argent i la segona d'un llis d'atzur sobre camp d'argent. Aquesta segona sembla tenir un fonament històric més probable.

histomon

Trobats els primers hams i restes de peixos d'alta mar

per a www.publico.es

Fa uns 50.000 anys, els humans havien après a manejar la navegació, els corrents i els vents com per embarcar-se en travessies marítimes de llarga distància. Així, la jove i prometedora espècie va arribar a colonitzar un continent insular a l'altre costat de l'oceà, Austràlia. Sembla lògic pensar que aquelles expedicions havien de proveir del que donava la mar, ja que difícilment podrien haver transportat queviures perquè aquells prehistòrics creueristes poguessin gaudir de bufet lliure diari amb tot inclòs, sobretot tenint en compte que l'agricultura encara no era ni un somni boig. I sembla obvi, doncs, que havien de dominar

també les arts de pesca com perquè el sopar no depengués de si una daurada decidia saltar sobre la coberta de la nau.

No obstant això, fins ara, les primeres restes arqueològiques de pesca en alta mar no aconseguen més enllà dels 12.000 anys enrere, encara que molts experts estaven convençuts que era només qüestió de temps que aquesta marca quedés polvoritzada.

El rècord es trenca avui a la revista Science amb la troballa de proves de pesca en alta mar de fa 42.000 anys i dels hams més antics coneguts. Tot això ha aparegut a la gruta costanera de Jerimalai, a Timor Oriental, el país que ocupa l'est de la islade Timor. Sota el sòl de la caverna i en un quadrat de només un metre de costat, l'equip dirigit per Sue O'Connor, de la Universitat Nacional

Australiana a Canberra, ha trobat més de 38.000 fragments de espines de fins a 22 famílies diferents de peixos i de diverses èpoques des de fa 42.000 anys.

Segons els investigadors, al voltant de la meitat de les restes prové de peixos pelàgics, els que viuen a prop de la superfície o en la massa d'aigua. Alguns dels vestigis pertanyen a tonyines, cosa que implica que els habitants d'aquell lloc pescaven des d'embarcacions en alta mar. A més, els arqueòlegs han trobat hams d'os i petxina, sent els més antics d'entre 16.000 i 23.000 anys. "És la prova definitiva més primerenca de fabricació de Anzu-los en el món", escriuen els científics. Però encara que la datació d'aquestes arts de pesca sigui posterior a la dels primers restes de peixos del jaciment, els investigadors no dubten de les seves conclusions. "A la cova de Blombos [Sud-àfrica], s'ha trobat pesca marina primerenca d'entre 140.000 i 50.000 anys enrere, però eren espècies d'aigües someres que no requerien vaixells o tecnologia complexa". Per contra, raonen, "capturar peixos pelàgics com la tonyina requereix un alt nivell de planificació i tecnologia marítima complexa". Encara no poden confirmar si la pesca en alta mar s'efectuava amb hams o xarxes.

La meitat dels europeus, parents de Tutankamon

www.elmundo.es

Fins a un 70% dels homes britànics i espanyols i la meitat dels d'Europa estan emparentats amb el faraó egipci Tutankamón, segons un grup de genetistes a Suïssa. El centre de genealogia iGENEA, de Zurich, ha reconstruït el perfil d'ADN del faraó que va arribar al tron als nou anys, del seu pare Akenatón i del seu avi Amenhotep III, basant-se en una pel·lícula realitzada per Discovery Channel.

Is resultats van mostrar que Tutankamón pertanyia a un perfil genètic conegut com haplogrupu R1b1a2, al que pertanyen més d'un 50% dels homes d'Europa occidental, la qual cosa indica que comparteixen un ancestre comú. Curiosament aquest haplogrupu constitueix menys d'un 1% els egipcis actuals, segons iGENEA.

histomon

Va ser molt interessant descobrir que pertanyia a un grup genètic que es dona a Europa. Hi havia molts possibles grups a Egipte al que podria pertànyer l'ADN", ha assenyalat Roman Scholz, director del centre iGENEA.

I voltant d'un 70% dels espanyols i un 60% dels francesos també pertanyen al grup genètic del faraó que va governar Egipte fa més de 3.000 anys. "Creiem que l'ancestre comú vivia en el Caucas fa uns 9.500 anys", explica Scholz. L'investigador estima que la migració més primerenca del haplogrup R1b1a2 a Europa va començar amb l'expansió de l'agricultura en el 7.000 AC.

Els genetistes, no obstant això, no tenen clar com el llinatge va arribar a Egipte des de la seva regió d'origen.

El centre està emprant ara proves d'ADN per buscar els parents vius més propers del faraó nen. "Només s'ha publicitat durant tres dies, però hem vist molt interès", va afegir Scholz.

El Museu d'Israel i Google 'universalitzen' els manuscrits del Mar Mort

Agència EFE

El Museu d'Israel ha presentat amb Google el projecte de digitalització dels rotllos del Mar Mort, una iniciativa batejada com Sigui Scrolls Project que universalitza el contingut del testimoniatge escrit més antic dels costums i pràctiques dels israelians, de fa 2.000 anys.

Escrits en la seva majoria en hebreu antic i una petita part en arameu, el Museu ha pujat a internet cinc dels vuit rotllos en el seu poder, en el que el director de la institució, James Snyder, ha qualificat d'un "perfecte matrimoni" entre la tecnologia i la història.

Portàvem algun temps pensant com preservar els rotllos i el seu contingut en les ments de

la gent, i mantenir viu el seu significat", ha revelat Snyder en una conferència de premsa amb motiu del llançament del nou lloc en internet amb les fotografies dels manuscrits.

Fotografiats columna per columna amb una càmera d'alta resolució i un fugaç flaix (1/4000 segons de durada) sense rajos ultraviolats per no danyar la pell sobre la qual van ser escrits, les imatges han estat processades i juxtaposades fins a retornar-los en pantalla el seu format original de pergamí.

Trencar barreres

Internet ha trencat les barreres que hi havia entre la informació i la gent", ha explicat Yosi Matías, cap de R+D de Google Israel, qui ha destacat la importància de "universalitzar" aquest tipus de continguts perquè amb ells "la gent pot enriquir els seus coneixements i la comprensió dels esdeveniments històrics clau".

Segons Matías, que ha participat en una iniciativa similar en el Museu del Prado, el "gènesi" d'aquest projecte es remunta a fa uns anys, quan el Museu de l'Holocaust de Jerusalem es va plantejar la digitalització dels seus monumentals arxius històrics i fotogràfics. La dels rotllos del Mar Mort va ser plantejada per un empresari privat, donant del Museu, fa només sis mesos.

Des de llavors, un equip de la institució i un altre de Google han treballat sense descans fins a completar la fase inicial, que inclou també la traducció a l'anglès de cada frase del rotllo d'Isaïes (segle IV a.C), el popularment conegut com a "profeta de la pau" per les seves premonicions d'un món sense guerres en el final dels dies.

Més endavant es pujaran els tres pergamins restants, es traduiran tots els textos a diversos idiomes preferents -entre ells l'espanyol- i s'incorporaran utilitats per a la contextualització de versicles i la introducció de comentaris pels usuaris.

Adolfo Roitman, comissari del Palau del Llibre, un edifici la silueta del qual recorda un gibrell i que alberga els rotllos més famosos i

histomon

complets, ha explicat que fins ara "només el públic que venia al Museu" o que "acudia a les diferents exhibicions pel món han pogut veure'ls".

Google permet, per primera vegada en la història, tenir accés directe als rotllos des de qualsevol part del planeta", ha agregat.

Origen dels documents

Trobats de manera fortuïta per un pastor el 1947 en les coves de Qumran, un important jaciment arqueològic proper al Mar Mort, aquests textos en pergami contenen fragments de tots els llibres de l'Antic Testament, excepte el d'Esther, així com diversos apòcrifs.

La seva autoria és atribuïda pels investigadors més tradicionalistes a la secta dels esenios, però els revisionistes suggereixen que són en realitat una compilació de documents portats des de moltes parts de l'antiga Judea per protegir-los dels romans abans de la destrucció del Temple l'any 70.

Els girbells oposats a Qumran contenien fins a 900 documents, entre ells contractes matrimonials i tot tipus de documentació de caràcter civil i religiosa que llancen llum sobre els costums dels israelians en l'època del Segon Temple (segle VI a.C-I d.C).

Entre tots els pilars de l'herència mundial monoteista, els rotllos són d'una importància suprema", ha subratllat Snyder, qui els ha descrit com la "Mona Lisa" del Museu d'Israel.

Gràcies a l'altíssima resolució de les imatges (1.200 megapixels, dues-centes vegades més que una càmera estàndard), investigadors de tot el món podran apreciar els detalls més insignificants de la seva cal·ligrafia, senyals de tinta, taques, correccions i fins a la textura del pergami que, en alguns casos, ha estat maquillada per permetre la lectura. En un projecte paral·lel amb l'Adreça d'Antiguitats d'Israel, l'altra institució israeliana que té parts dels pergamins originals, Google està digitalitzant milers de fragments dels 30.000 trobats a Qumran -alguns de tan sols mil·límetres-, en una iniciativa que plantejarà als investigadors el titànic repte d'unir-los.

Esquelets anglesos revelen que els homes de Colom no van importat la sífilis d'Amèrica

L'examen de les restes de la més gran excavació feta fins ara a la Gran Bretanya indica que la malaltia era coneguda en aquest país dos segles abans del viatge del descobridor. Uns esquelets descoberts a Anglaterra mostren que la sífilis existia a Europa abans del viatge de Colom al Nou Món i indica que els conquistadors no van importar la malaltia.

Una teoria molt estesa fins ara entre els experts en malalties tropicals era que les epidèmies de sífilis que van esclatar en el darrer decenni del segle XV, és a dir, poc després del primer viatge de Colom a Amèrica (1492-1493), van ser causades al contagi dels homes que el van acompanyar en aquella aventura.

No obstant, segons es desprèn de la més gran excavació d'esquelets portada a terme fins ara a la Gran Bretanya i el posterior examen dels experts, la malaltia era coneguda en aquest país dos segles abans del viatge colomí, segons informa avui el diari The Times.

histomon

Les mostres estudiades inclouen el crani d'un nen de sexe no determinat que va heretar de la seva mare aquesta malaltia venèria. Aquesta afecció li va produir lesions tan importants al cuir cabellut que li va deixar marques profundes a la part esquerra del front. Brian Connell, osteòleg del Museu de Londres que ha estudiat els esquelets amb ajuda del radiocarboni 14, ha dit que no té cap dubte que daten d'abans del viatge de Colom. "Estem segurs que Cristòfor Colom no va tenir res a veure amb l'aparició de la sífilis a Europa", afirma Connell, que confia totalment en la datació d'aquestes restes humanes.

Afirmació contundent

Segons Connell, anteriors descobriments a Europa d'ossos amb empremtes aparentment sifilítiques no havien permès arribar a una conclusió tan ferma. "O l'anàlisi efectuada amb ajuda del radiocarboni no era prou precisa o el diagnòstic (de sífilis) no estava tan clar. Però aquest descobriment posa fi a la teoria que Colom va ser qui va importar la sífilis", afirma contundent l'investigador.

Els set esquelets sifilítics procedeixen d'un hospital dels afores de Londres, el St Mary Spital: dos dels cossos van ser sepultats allà entre el 1200 i el 1250, i els cinc restants, entre el 1250 i el 1400. Tots estan no només més ben conservats que els analitzats anteriorment, sinó que al seu costat s'han descobert altres esquelets i objectes, entre ells monedes, que han permès als científics corroborar els resultats de la datació amb radiocarboni. Els ossos indiquen que les

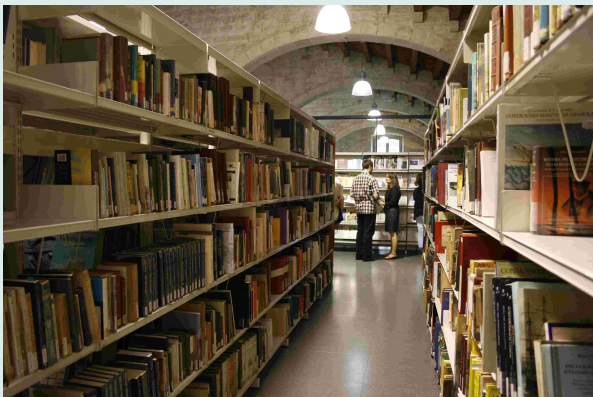
víctimes, que probablement eren pacients d'aquest hospital, van patir grans dolors.

Crani infantil

El cos del nen s'ha pogut reconstruir i segurament era cec, calb i patia horribles dolors per culpa de la seva irregular dentadura. Les seves dents formen un angle de 45 graus respecte a la mandíbula, desfiguració facial que va devia ser molt dolorosa per al nen, que tenia uns 10 anys quan va morir.

El crani, que hauria de ser llis, sembla en canvi un paisatge lunar. Els símptomes (de la sífilis) són evidents", explica l'expert. Segons Don Walker, un altre osteòleg del Museu de Londres, les empremtes que apareixen als ossos indiquen que les víctimes patien la forma venèria de la malaltia, diferent d'altres variants que no es transmeten sexualment, com la treponematosi endèmica o l'anomenat mal de Pinto o frambèsia.

Segons Connell, el fet que la primera epidèmia ben documentada es produís després de la tornada de Colom del seu primer viatge va ser segurament una pura coincidència. "La gent buscava algú a qui donar la culpa. Els anglesos la van anomenar verola francesa, i els holandesos, verola espanyola. Cadascú culpava l'altre", diu l'osteòleg.

BIBLIOTECA COLOMBINA DEL CEC

Recordem als nostres associats que el nostre fons bibliogràfic està dipositat a la Biblioteca del Museu Marítim de Barcelona, constituint així una Biblioteca Colombina de l'associació. El llistat el podeu llegir a: <http://www.box.net/shared/ih5ikg4018>

Qualsevol consulta la podeu fer a: bibliotecammb@gmail.com

associa't

El Centre d'Estudis Colombins necessita nous associats. Si ja ets associat fes fotocòpies d'aquesta pàgina i reparteix-la entre els teus amics, coneguts i saludats. Si no ets associat del Centre, i vols col.laborar amb les investigacions històriques de Cristòfor Colom, Amèrica i Catalunya omple les dades i lliura'ns el full.

Nom

Adreça

Codi postal i població

telèfon

mòbil

fax

e-mail

tipus d'associat col.laborador honorífic

núm. compte

Notes:

- 1 La quota anual per socis col.laboradors és de 60 euros.
La quota anual per socis honorífics és de 120 euros.
- 2 Les quotes es cobren en dos semestres, a l'abril i a l'octubre.
- 3 Els socis col.laboradors reben el butlletí per e-mail en format PDF.
Els socis honorífics reben el butlletí imprès a casa seva.
Els no socis poden accedir al butlletí al web del Centre, a l'any de la seva publicació.
- 4 Si ho desitgeu podeu deixar en blanc el camp del número de compte.
Posteriorment contactarem telefònicament per completar les dades.
- 5 Les vostres dades no seran facilitades a cap organització.

Colombins

Centre d'Estudis Colombins, delegació funcional d'Òmnium Cultural
Carrer Diputació, 276 tel 93 319 80 50 08002 Barcelona

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS